

bo jakie początki takie będzie wszystko

RAPORT Z DZIAŁAŃ 2006/2007

Jan Amos Komeński (1592-1670)

Jeden z największych myślicieli pedagogicznych w historii. Całe życie poświęcił praktycznej działalności wychowawczej, pisaniu podręczników szkolnych i teoretycznemu opracowywaniu zagadnień pedagogicznych, a szczególnie dydaktycznych. Urodzony na Morawach, ostatni biskup Jednoty Braci Czeskich w Polsce, ponad 25 lat spędził w Polsce jako nauczyciel w szkole Rafała Leszczyńskiego. Działał też w Anglii, Niemczech, Szwecji i Holandii.

KILKA REFLEKSJI PRZEWODNICZĄCEGO RADY FUNDACJI

Jednym ze znaczących wydarzeń w działalności Fundacji w ostatnim roku było wydanie publikacji pt „Raport o sytuacji edukacji elementarnej w Polsce”. Dzięki tej monografii mamy wreszcie możliwość pełnej orientacji w takich kwestiach jak: zakres i formy funkcjonującej u nas wczesnej edukacji na tle rozwiązań europejskich; geografia i socjodemograficzna charakterystyka występujących na mapie Polski „białych plam” w sieci przedszkoli; perspektywy rozwoju opieki przedszkolnej, w tym tzw. alternatywnych form edukacji elementarnej i wyzwania w zakresie kształcenia dobrych nauczycieli przedszkoli.

Są w raporcie informacje niewesołe i niepokojące. Przede wszystkim odnotowujemy w Polsce wciąż bardzo niskie upowszechnienie wczesnej edukacji – z ogólnej populacji tylko około 38% dzieci w wieku przedszkolnym w miarę systematycznie bawi się i uczy w przedszkolu. To jeden z najniższych wskaźników w Europie, także w porównaniu z krajami jak nasz po transformacjach ustrojowych. Rejestrujemy w Polsce ogromną nierówność szans edukacyjnych dla przedszkolaków – dzieci ze środowisk wiejskich, z rodzin z gorszym wykształceniem, uboższych, także z grupy imigrantów – a im właśnie szczególnie potrzebne jest dobre wsparcie dla dalszego rozwoju – są skazane na poważne trudności w dostępie do przedszkola.

Zwracamy w raporcie uwagę na potrzebę poważnych zmian w polityce oświatowej odnośnie wczesnej edukacji wykazując m.in. niewydolność funkcjonujących rozwiązań organizacyjnych i w zakresie edukacji kadr. Część analityczno-krytyczna nie stanowi wszak celu samego w sobie. Monografia przygotowana przez Fundację zawiera wiele konstruktywnych propozycji, które zdaniem ekspertów i doświadczonych działaczy oświatowych winny służyć poprawie wczesnej edukacji w Polsce. Oferujemy i realizujemy m.in. program „Gdy nie ma przedszkola” nastawiony na organizowanie opieki przedszkolnej w zaniedbanych społecznie środowiskach – obecnie tego rodzaju aktywność prowadzona jest w około 300 gminach na terenie kraju. Poprzez organizowanie sympozjów i spotkań z politykami oraz przedstawicielami samorządu lokalnego (m.in. w Sejmie, wspólnie z Komisją ds. Edukacji i Młodzieży) Fundacja propaguje i promuje ideę wczesnej edukacji jako szczególnie ważnej inwestycji w ludzi, w ich przyszłość i dobrostan. Fundacja prowadzi „Akademię Komeńskiego” prowadzącą nowoczesne kształcenia nauczycieli przedszkoli jak też spotkania dla rodziców dokumentujące jak ważne znaczenie dla dalszych sukcesów życiowych mają wczesne doświadczenia edukacyjne dzieci. W raporcie zamieszczono także materiały pn. „Dobre praktyki”, opisujące skuteczne formy aktywności organizacji pozarządowych na rzecz rozwoju nowoczesnie prowadzonej wczesnej edukacji.

Oddana w raporcie działalność Fundacji im. Jana Amosa Komeńskiego opiera się o przekonanie, że wczesna edukacja kluczowy element budowania społeczeństwa zadowolonych i twórczych obywateli. Pozostajemy z nadzieją, że przestanie to znalazło efektywny wyraz w naszych dotychczasowych aktywnościach i jest zawarte w projektowanych działaniach.

SPIS TREŚCI

2	Kilka refleksji przewodniczącego Rady Fundacji
10	Misja, wizja dziecka, działamy dla
12	Jak można wesprzeć nasze działania?
14	Co osiągnęliśmy w roku 2006/2007?
15	Programy realizowane przez Fundację (MAPA)
17	Raport 1% 2006
20	Dziękujemy sponsorom i wolontariuszom
22	Edukacja Elementarna w Polsce – sześć punktów zapalnych
25	Dziecko – Istota społeczna – rozmowa z prof. Elly Singer
26	Co zrobiliśmy w 2006/2007 roku?
27	
28	

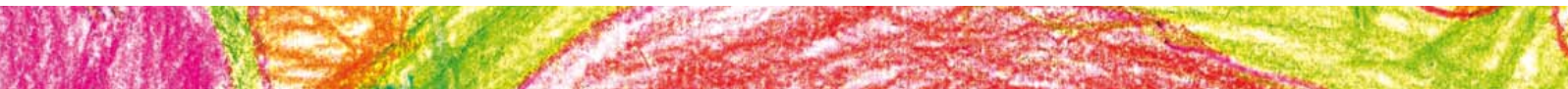
12	UPOWSZECHNIANIE EDUKACJI MAŁYCH DZIECI
14	O tym, co tonie, a co pływa – czyli odkrywanie praw fizyki
15	„Gdy nie ma przedszkola”
17	+ opowieść o ewaluacji programu
20	„Ośrodki Przedszkolne – szansa na dobry start”
22	Programy partnerskie
25	+ opowieść o „Dawidzie”
26	+ opowieść o „Grupy Zabawowe”
27	„O trawowej i skonkowej Sepólnie”
28	„Akademia Komeńskiego”
29	„Dla Dzieci”
30	WYSOKA JAKOŚĆ EDUKACJI MAŁYCH DZIECI
32	„Rodzice partnerami nauczycieli w procesie adaptacji szkolnej”
36	O sposobach na pokrzywę – czyli o grze kolorów
38	„Rodzice partnerami nauczycieli w procesie adaptacji szkolnej”
54	Pierwszy w Polsce raport o edukacji matych dzieci
43	Forum Edukacyjne „Razem dla dzieci”
43	„Dla Dzieci”
43	„Rodzice partnerami nauczycieli w procesie adaptacji szkolnej”
43	o sposobach na pokrzywę – czyli o grze kolorów
32	Pierwszy w Polsce raport o edukacji matych dzieci
43	Forum Edukacyjne „Razem dla dzieci”
56	Konferencje, seminaria, prezentacje
12	Działania międzynarodowe
14	
15	
17	
20	
25	NASZE PLANY NA ROK 2007/2008
26	FUNDACJA (ZESPÓŁ)
27	SPRAWOZDANIE FINANSOWE 2006
28	

MISJA

Nasza Fundacja powstała po to, by stwarzać dzieciom jak najlepsze warunki do budowania poczucia własnej wartości, rozwoju samodzielnego i twórczego działania oraz rozbudzania ciekawości. Szczególnie dbamy o dobro tych dzieci, które mają mniejsze szanse na udany start w dorosłe życie: z małych miejscowości, ze środowisk zaniedbanych ekonomicznie i kulturowo.

Działamy we współpracy z rodzicami, nauczycielami, organizacjami pozarządowymi, samorządami i instytucjami pomagającymi dzieciom. Upowszechniamy nowoczesne rozwiązania pedagogiczne i wysokie standardy edukacyjne.

WIZJA DZIECKA

Każde dziecko to niepowtarzalna osoba. To człowiek, który ma prawo do wyboru, samodzielnego odkryć, szukania rozwiązań, podejmowania decyzji i ponoszenia ich konsekwencji, a także do popełniania błędów. Zadaniem rodziców, nauczycieli i pedagogów jest stwarzanie przestrzeni dla takiej aktywności dzieci, która da im poczucie, że poznawanie świata jest procesem radosnym i przynoszącym satysfakcję. Wszelkie działania dotyczące dzieci powinny respektować Konwencję Praw Dziecka.

W edukacji małych dzieci nie interesują nas tymczasowe rozwiązania. Dążymy do wprowadzenia trwałych zmian systemowych, które usprawnią proces wspierania rozwoju dzieci.

DZIAŁAMY DLA:

- dzieci** – żeby mogły rozwijać się jak najpełniej;
- rodziców** – by ułatwić im wychowywanie i pomóc wpływać na edukację dzieci;
- pedagogów i wychowawców** – by mogli unowocześnić swoje metody pracy, rozwijać kreatywność, samodzielność i umiejętności społeczne dzieci;
- dyrektorów przedszkoli i szkół** – by ułatwić im wprowadzanie nowych rozwiązań edukacyjnych;
- samorządów lokalnych** – by lepiej rozumiały znaczenie edukacji dla rozwoju i kariery życiowej dzieci;
- organizacji pozarządowych** – żeby wspomóc ich działania na rzecz wspierania dzieci i rodziny.

Jak można
wesprzeć
nasze
działania?

1%

Jesteśmy organizacją pożytku publicznego. Zgodnie z ustawą o podatku dochodowym od osób fizycznych każdy, kto płaci podatek dochodowy, może przekazać nam 1% swojego podatku na program „Gdy nie ma przedszkola”.

Numer naszego konta bankowego do wpłat 1% podatku

Bank BISE III O/Warszawa
92 1370 1037 0000 1706 4195 3103

Zebrane fundusze przeznaczymy na: zabawki edukacyjne i książki dla dzieci oraz materiały edukacyjne i szkolenia dla nauczycieli wiejskich pracujących z dziećmi.

Szczegółowe informacje o sposobach przekazania 1% podatku znajdują Państwo na naszej stronie internetowej: www.frd.org.pl/jedenprocent

Darowizny

Na nasze działania mogą Państwo przekazać także darowiznę.

Osoby fizyczne w 2007 roku mogą odliczyć od podstawy opodatkowania darowizny w wysokości do **6% uzyskanego dochodu** (art. 26 ust. 1 pkt 9 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych).

Osoby prawne w 2007 roku mogą odliczyć od podstawy opodatkowania darowizny w wysokości do **10% uzyskanego dochodu** (art. 18 ust. 1 pkt 1 i 7 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych).

Szczegółowe informacje o zasadach przekazania darowizny znajdują Państwo na naszej stronie internetowej: www.frd.org.pl.

Darowizny mogą Państwo przekazywać na nasze konto:

Bank BISE III O/Warszawa
50 1370 1037 0000 1701 4195 3100

Upowszechnianie edukacji małych dzieci

- Już w **28 gminach** działa program „Gdy nie ma przedszkola”: ponad **800 dzieci** uczęszcza do **75 Ośrodków** w całej Polsce.
- W ramach programu „Ośrodki Przedszkolne – szansa na dobry start”: w **36 gminach** działają **94 Ośrodki**, które objęły opieką dotychczas **2068 dzieci**.
- Naszym partnerom – Fundacji Wspomagani Wsi, Związkowi

Wysoka jakość edukacji małych dzieci

- W naszych szkoleniach uczestniczyło **3908 nauczycieli**.
- Do naszej oferty wprowadziliśmy **cztery nowe szkolenia**.
- Uruchomiliśmy **nowy program** „Dla Dzieci”: **Siedem gmin** wzięło udział w szkoleniach w ramach pilotażu „Lokalnego programu podnoszenia jakości edukacji elementarnej”, który jest jednym z komponentów programu „Dla Dzieci”.

Promocja edukacji małych dzieci

- Wydaliśmy **Małe dziecko w Polsce – raport o sytuacji edukacji elementarnej** – jest to pierwsza tego typu publikacja w Polsce.
- Rozwinęliśmy **współpracę międzynarodową**: uczestniczyliśmy w konferencjach, seminariach, zorganizowaliśmy wizyty studyjne i warsztaty.
- Zorganizowaliśmy konferencje promujące „**Raport o sytuacji**”

Serdecznie dziękujemy wszystkim, którzy w 2006 roku przekazali 1% swojego podatku dochodowego na rzecz Fundacji Komeńskiego.

Od naszych darczyńców pozyskaliśmy **37 501,06 zł**, co pozwoliło kupić nam książki i zabawki edukacyjne dla **81 Ośrodków Przedszkolnych** (w zeszłym roku było ich 48) w **27 gminach** w całej Polsce (w zeszłym roku było ich 20). Podobnie jak w poprzednim roku środki finansowe umożliwiły nam również przeprowadzenie szkolenia dla nauczycielek pracujących w programie „Gdy nie ma przedszkola” (dla 41 nauczycielek z 22 gmin, w zeszłym roku: dla 36 nauczycielek z 14 gmin).

Co osiągnęliśmy w roku 2006/2007?

Stowarzyszeń „Kurpisie Razem”, Fundacji „Ziemia Gotyku” Lokalna Grupa Działania oraz Fundacji Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II „Wzrastanie” – pomagamy przy prowadzeniu **186 Ośrodków Przedszkolnych** w **49 gminach**, uczęszcza do nich **3060 dzieci**.

- W ramach pilotażowego projektu „Grupy Zabawowe” działa **13 grup dla około 80 matek i 80 dzieci** w wieku 0-5 lat. Grupy spotykają się dwa razy w tygodniu na trzy, cztery godziny.

- Ponad **400 organizacji** znalazło się w specjalnie utworzonej bazie organizacji zajmujących się wspieraniem rozwoju małych dzieci.
- W ramach programu „Rodzice partnerami nauczycieli w procesie adaptacji szkolnej” wspólnie z partnerami z Czech, Grecji, Polski, Słowacji i Irlandii Północnej pracujemy nad **programem szkoleniowym** przygotowującym rodziców i nauczycieli do planowania i realizacji wspólnych działań ułatwiających dzieciom adaptację w szkole.

- **edukacyjnej małych dzieci w Polsce** w Warszawie (luty 2007) oraz Białymstoku (kwiecień 2007).
- We wrześniu 2006 roku zorganizowaliśmy **Forum Edukacyjne „Razem dla dzieci”**, w ramach którego **32 organizacje** przeprowadziły warsztaty edukacyjne dla **650 nauczycieli**.
- Zainicjowaliśmy powstanie Grupy Inicjatywnej Partnerstwa na rzecz Rozwoju i Edukacji Małych Dzieci, która skupia **10 organizacji**.

Gdzie trafił 1% w 2006 roku? »»»

W tym roku dzieci spotkały Pana Kuleczkę, wybrały się na Wielki Bal dla Tygrysa i wsiadły w Lokomotywę. Prowadziły prawdziwe badania z lupą w rękę i sięgały do gwiazd budując wieże z drewnianych klocków.

W imieniu całej Fundacji dziękujemy za zaufanie. Będzie to dla nas prawdziwa radość, jeśli także w 2007 roku zechcą Państwo przekazać 1% swojego podatku na nasze działania (nr rachunku bankowego: 92 1370 1037 0000 1706 4195 3103).
Jak przekazać 1% (www.frd.org.pl/jedenprocent)

Gdzie trafił 1% w 2006 roku?

Barciany	warmińsko-mazurskie
Motajny	warmińsko-mazurskie
Skandawa	warmińsko-mazurskie
Wronów	lubelskie
Bełżyce	lubelskie
Kreżnica Okragła	lubelskie
Bieliny	świętokrzyskie
Bolnin	świętokrzyskie
Skęczniew	wielkopolskie
Rzymnsko	wielkopolskie
Wola Przybyszawska	lubelskie
Karolin	lubelskie
Złota	łódzkie
Wysokienice	łódzkie
Michowice	łódzkie
Białymin	łódzkie
Janisławice	łódzkie
Grudusk	mazowieckie
Horyniec	podkarpackie
Werchrata	podkarpackie
Debówka	lubelskie
Lugów	lubelskie
Ożarów	lubelskie
Tomaszowice	lubelskie
Jastków	lubelskie
Moszenki	lubelskie
Potoń	mazowieckie
Matowidz	mazowieckie
Lipa	mazowieckie
Drądzewo Nowe	mazowieckie
Olszewka	mazowieckie
Parcaki	mazowieckie
Żelazna Rządowa	mazowieckie
Ulatowo Pogorzel	mazowieckie
Bogate	mazowieckie
Stara Krępa	mazowieckie
Krzyżowice	dolnośląskie
Tyniec Mały	dolnośląskie
Pustków Wilczkowski	dolnośląskie
Tyniec n/Ślężą	dolnośląskie
Nowy Dwór	kujawsko-pomorskie
Lucim	kujawsko-pomorskie
Samociążek	kujawsko-pomorskie
Mąkowsko	kujawsko-pomorskie
Wisiktno	kujawsko-pomorskie
Zabrodzie	podlaskie
Bombla	kujawsko-pomorskie
Byszwałd/	warmińsko-mazurskie
Złotowo	warmińsko-mazurskie
Rożental	warmińsko-mazurskie
Radawczyk	warmińsko-mazurskie
Czóty	lubelskie
Kreżnica Jara	lubelskie
Warszawiaki	lubelskie
Strzeszkowice	lubelskie
Sobieszczany	lubelskie
Szydłowiec	wielkopolskie
Bielsko	wielkopolskie
Różanna	wielkopolskie
Słowikowo	wielkopolskie
Tłowo	kujawsko-pomorskie
Komierowo	kujawsko-pomorskie
Niechórz	kujawsko-pomorskie
Jęgartwka	warmińsko-mazurskie
Toczyńska	lubelskie
Szyszkł	lubelskie
Szczuczki	lubelskie
Pałkije	lubelskie
Wojciechów	lubelskie
Mitocin	lubelskie
Batów	lubelskie
Osiny	lubelskie
Skrutki	lubelskie
Kosmin	lubelskie
Nowodwór	lubelskie
Grabów Szlachcki	lubelskie
Lubnicko	lubelskie
Rusinów	lubelskie
Żarnówka	lubelskie
Magdalena	śląskie
Mniów	mazowieckie
	świętokrzyskie

Barciany	warmińsko-mazurskie	Barciany	warmińsko-mazurskie
Mottajny	warmińsko-mazurskie	Mottajny	warmińsko-mazurskie
Skandawa	warmińsko-mazurskie	Skandawa	warmińsko-mazurskie
Wronów	lubelskie	Wronów	lubelskie
Bełżyce	lubelskie	Bełżyce	lubelskie
Kreżnica Okrągła	lubelskie	Kreżnica Okrągła	lubelskie
Bieliny	świętokrzyskie	Bieliny	świętokrzyskie
Bolmin	świętokrzyskie	Bolmin	świętokrzyskie
Skęczniew	wielkopolskie	Skęczniew	wielkopolskie
Rzymnsko	wielkopolskie	Rzymnsko	wielkopolskie
Wola Przybyłstawska	lubelskie	Wola Przybyłstawska	lubelskie
Karolin	lubelskie	Karolin	lubelskie
Złota	łódzkie	Złota	łódzkie
Wysokienice	łódzkie	Wysokienice	łódzkie
Michowice	łódzkie	Michowice	łódzkie
Białynin	łódzkie	Białynin	łódzkie
Janisławice	łódzkie	Janisławice	łódzkie
Grudusk	mazowieckie	Grudusk	mazowieckie
Horyniec	podkarpackie	Horyniec	podkarpackie
Werchrata	podkarpackie	Werchrata	podkarpackie
Dębówka	lubelskie	Dębówka	lubelskie
Ługów	lubelskie	Ługów	lubelskie
Ożarów	lubelskie	Ożarów	lubelskie
Tomaszowice	lubelskie	Tomaszowice	lubelskie
Jastków	lubelskie	Jastków	lubelskie
Moszenki	lubelskie	Moszenki	lubelskie
Połoń	mazowieckie	Połoń	mazowieckie
Matowidz	mazowieckie	Matowidz	mazowieckie
Lipa	mazowieckie	Lipa	mazowieckie
Drażdżewo Nowe	mazowieckie	Drażdżewo Nowe	mazowieckie
Olszewska	mazowieckie	Olszewska	mazowieckie
Parciaki	mazowieckie	Parciaki	mazowieckie
Żelazna Rządowa	mazowieckie	Żelazna Rządowa	mazowieckie
Ulatowo Pogorzel	mazowieckie	Ulatowo Pogorzel	mazowieckie
Bogate	mazowieckie	Bogate	mazowieckie
Barciany	warmińsko-mazurskie	Barciany	warmińsko-mazurskie
Mottajny	warmińsko-mazurskie	Mottajny	warmińsko-mazurskie
Skandawa	warmińsko-mazurskie	Skandawa	warmińsko-mazurskie
Wronów	lubelskie	Wronów	lubelskie
Bełżyce	lubelskie	Bełżyce	lubelskie
Kreżnica Okrągła	lubelskie	Kreżnica Okrągła	lubelskie
Bieliny	świętokrzyskie	Bieliny	świętokrzyskie
Bolmin	świętokrzyskie	Bolmin	świętokrzyskie
Skęczniew	wielkopolskie	Skęczniew	wielkopolskie
Rzymnsko	wielkopolskie	Rzymnsko	wielkopolskie
Wola Przybyłstawska	lubelskie	Wola Przybyłstawska	lubelskie
Karolin	lubelskie	Karolin	lubelskie
Złota	łódzkie	Złota	łódzkie
Wysokienice	łódzkie	Wysokienice	łódzkie
Michowice	łódzkie	Michowice	łódzkie
Białynin	łódzkie	Białynin	łódzkie
Janisławice	łódzkie	Janisławice	łódzkie
Grudusk	mazowieckie	Grudusk	mazowieckie
Horyniec	podkarpackie	Horyniec	podkarpackie
Werchrata	podkarpackie	Werchrata	podkarpackie
Dębówka	lubelskie	Dębówka	lubelskie
Ługów	lubelskie	Ługów	lubelskie
Ożarów	lubelskie	Ożarów	lubelskie
Tomaszowice	lubelskie	Tomaszowice	lubelskie
Jastków	lubelskie	Jastków	lubelskie
Moszenki	lubelskie	Moszenki	lubelskie
Połoń	mazowieckie	Połoń	mazowieckie
Matowidz	mazowieckie	Matowidz	mazowieckie
Lipa	mazowieckie	Lipa	mazowieckie
Drażdżewo Nowe	mazowieckie	Drażdżewo Nowe	mazowieckie
Olszewska	mazowieckie	Olszewska	mazowieckie
Parciaki	mazowieckie	Parciaki	mazowieckie
Żelazna Rządowa	mazowieckie	Żelazna Rządowa	mazowieckie
Ulatowo Pogorzel	mazowieckie	Ulatowo Pogorzel	mazowieckie
Bogate	mazowieckie	Bogate	mazowieckie

Programy realizowane przez Funacje

Dziękujemy

sponsorom i wolontariuszom

Sponsor strategiczny:

Bernard van Leer Foundation

Bernard van Leer **Foundation**

Sponsorzy w 2006/2007 roku:

Europejski Fundusz Społeczny

Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności

Fundacja Wspomagania Wsi

Program Sokrates – Grundtvig 2

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich

Fundacja im. Stefana Batorego
Urząd Miasta Warszawy

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI
POLISH-AMERICAN
FREEDOM FOUNDATION

Dziękujemy firmie Agora SA

Nasza Fundacja otrzymała od firmy Agora SA 84 tysiące egzemplarzy najpiękniejszych bajek świata z „Kolekcji Dziecka” o łącznej wartości 876 120 zł. Bajki trafiły do 45 gmin w całej Polsce i przeczytały je dzieci chodzące na zajęcia do 140 wiejskich Ośrodków Przedszkolnych. Przekazaliśmy je także bibliotekom, świetlicom i organizacjom pozarządowym, które prowadzą zajęcia dla małych dzieci. Dziękujemy także za 4410 dziecięcych kamizelek polarowych, otrzymały je dzieci z naszych Ośrodków Przedszkolnych.

Razem z dziećmi cieszymy się z tego daru i serdecznie dziękujemy!

Dziękujemy wszystkim wolontariuszom, którzy pomagali nam w realizowaniu misji Fundacji, a szczególnie:

Agacie Konde, Agacie Keller, Oli Zabłockiej, Frankowi Rościszewskiemu, Dominice Jurkiewicz Ani Marciniak, Madzi Woźniak, Ewie Bilip, Monice Mironiuk, Zosi Mironiuk i Kasi Pietkiewicz za wytrwałą pomoc przy przygotowaniach do Forum Edukacyjnego;

Annie Krawczyk – dyrektorowi Przedszkola Integracyjnego nr 247 za udostępnienie przestrzeni

przedszkolnej;

Dorocie Czajkowskiej, Alkowi Woźniakowi, Franciszkowi Zakrzewskiemu i Wawrzyńcowi Zakrzewskiemu za pomoc przy wysyłce paczek do Ośrodków Przedszkolnych;

Grażynie Siedleckiej i Lucynie Gołębiowskiej-Pióro za pomoc w codziennej pracy Fundacji, a zwłaszcza przy wysyłce Aniołów i pracach przy Forum Edukacyjnym;

Izabeli Nowak-Piłce, Annie Adamczyk oraz uczniom XVI LO im. Stefanii Sempołowskiej: **Mateuszowi Kęćkowi, Ernestowi Godlewskiemu, Kasi Kędzierskiej, Tomkowi Demiańczukowi, Sebastianowi Woźniakowi, Paulinie Bagińskiej, Marlenie Włodarczyk, Agacie Kuźmie, Róży Salti, Laurze Kowalskiej, Wandzie Micorek, Marcie Skarżyńskiej** za pomoc przy organizacji Forum Edukacyjnego „Razem dla dzieci”;

Januszowi Łukasiakowi za pomoc w naszych zmaganiach ze światem nowoczesnych technologii, a zwłaszcza za pomoc przy wdrażaniu forum dla nauczycielek;

Joasi Jurek i Ewie Pulkowskiej za doskonałe tłumaczenia;

Jolancie Buktała, Annie Maciejewskiej oraz uczniom LXIV LO im. St. Witkiewicza: **Aleksanderowi Pionier, Mariuszowi Filerajs, Sebastianowi Bienuszewiczowi, Marcinowi Pielnińskiemu, Joannie Grzegorzak, Natalii Kniaź, Paulinie Panasiuk, Arturowi Olekowi, Maciejowi Bisch, Kubie Różyckiemu, Zuzannie Staszewskiej, Dominice Bogucie, Kasi Wasilczuk, Anicie Garnuszek, Julii Wilman, Paulinie Boguckiej, Oli Kośka, Zosi Meissner, Oliwii Rogalskiej, Paulinie Dąbrowska, Magdzie Dawiec, Kasi Guzowskiej, Michałowi Bieleckiemu, Patrykowi Słowikowi, Gabrieli**

Muzyłak, Michałowi Dymek, Rafałowi Szwalbe, Filipowi Dzimwasha . Witekowi Kunickiemu-Goldfinger, Andrzejowi Dłużewskiemu, Dawidowi Bukale, Weronice Niżnik, Oli Obuchowicz oraz Wiktorowi Wierzynek (gimnazjum nr 54 im Ks Czartoryskiego) i **Urszuli Bluszcz** (1 SLO „Bednarska”) za pomoc przy organizacji Forum Edukacyjnego „Razem dla dzieci” ;

Justynie X za porządkowanie księgozbioru Fundacji;

Lidii Kuczmierowskiej - za pomoc w uaktualnianiu strategii Fundacji Komeńskiego;

Maciejowi Janickiemu za pomoc w przygotowaniach Forum Edukacyjnym;

Marcie Wiśniewskiej i Marii Rybnik za pomoc w codziennej pracy Fundacji, a zwłaszcza przy organizacji konferencji „Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez upowszechnianie edukacji przedszkolnej na terenach wiejskich”;

Uli Malko za pomoc przy przygotowywaniu szkoleń w ramach programu „Przedszkola bez granic”;

Zuzannie Wojtkowskiej za pomoc w codziennej pracy Fundacji, a zwłaszcza za tłumaczenie podczas spotkania Międzynarodowego Zespołu Doradczego;

Weronice Paszewskiej - za wytrwałe spisywanie nagrań rozmów z dziećmi;

Dominikowi Kmicie - za nieocenioną pomoc przy organizacji szkoleń i przygotowaniu raportu dla organizacji pozarządowych.

EDUKACJA ELEMENTARNA W POLSCE – SZEŚĆ PUNKTOW ZAPALNYCH

1. Niskie upowszechnienie edukacji przedszkolnej

- W Polsce jedynie 38,2% dzieci w wieku 3-5 lat uczęszcza do przedszkola. Aż 750 tysięcy dzieci w tym wieku w ogóle nie chodzi do przedszkola. Jest to najgorszy wynik w całej Unii Europejskiej. (Dla porównania na przykład we Francji do przedszkola chodzi niemalże 100% dzieci, a w Czechach 86%.)
- W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się gminy wiejskie. **Niemal w co dziewiątej gminie wiejskiej brak jest przedszkola, a w co trzeciej do przedszkola uczęszcza mniej niż 10% dzieci.**
- Jednocześnie prognozy demograficzne przewidują w latach 2005-2010 **wzrost populacji dzieci w wieku przedszkolnym** (3-6 lat) o 100 tysięcy oraz o kolejne 200 tysięcy do 2015 roku.

CO MOŻNA ZROBIĆ?

Dobre rozwiązanie to promocja alternatywnych form wychowania przedszkolnego. Oferta dla dzieci w wieku 3-5 lat powinna być różnorodna. Konieczne są regularne przedszkola, ale też inne formy – zapewniające kilkugo-

dzinne zajęcia w tygodniu dla małych grup dzieci. Fundacja Komeńskiego realizuje programy edukacyjne, w ramach których prowadzi w **105 gminach wiejskich 355 Ośrodków Przedszkolnych**, uczęszcza do nich ponad **5928** dzieci.

2. Nierówność szans edukacyjnych

- **Kategorie społeczne najsilniej różnicujące dostęp do edukacji w Polsce to: miejsce zamieszkania, wykształcenie rodziców, płeć, niepełnosprawność oraz przynależność do mniejszości narodowych.**
- W rodzinach, w których styl wychowania i sytuacja materialna zadecydują w przyszłości o wysokiej pozycji społecznej i wysokich umiejętnościach na rynku pracy – wychowuje się zdecydowana mniejszość małych Polaków. **O stanie wykształcenia większości Polaków w przyszłości, a w konsekwencji o jakości kapitału ludzkiego zadecydują w naszym kraju rodziny ubogie, ponieważ w nich rodzi się najwięcej dzieci.**
- **Jedynie co czwarte dziecko mające orzeczenie o niepełnosprawności uczęszcza do przedszkola integracyjnego.** Rodzice wychowujący niepełnosprawne dziecko czują się osamotnieni a wielu uważa, że integracja

niepełnosprawnych z pełnosprawnymi jest w naszym kraju niemożliwa.

CO MOŻNA ZROBIĆ?

Warto tworzyć programy oparte o współpracę z rodzicami, aktywizujące społeczność lokalną, przeciwdziałające biedzie (np. fundusze stypendialne) oraz uwzględniające specyficzne potrzeby dzieci. Istotną rolę we wdrażaniu takich programów powinny pełnić organizacje pozarządowe posiadające doświadczenie w realizacji projektów edukacyjnych. Specjalistyczne działania musi poprzedzić dobra diagnoza sytuacji i analiza potrzeb społeczności lokalnej.

3. Wysokie koszty edukacji przedszkolnej

- W 2004 roku gminy wydały na utrzymanie przedszkoli ponad 3,5 mld zł, co stanowiło około 0,4% produktu krajowego brutto. Choć wydatki na ten cel w relacji do krajowego PKB są zbliżone do średniej w krajach OECD, to w efekcie dostępność przedszkoli jest w Polsce wysoce niezadowalająca.

CO MOŻNA ZROBIĆ?

Na przykład w Holandii odpowiedzialność za usługi edukacyjne podzielona jest między rząd centralny oraz samorządy prowincji i gmin. Opieka przedszkolna jest całkowicie w rękach prywatnych (zarówno instytucji typu non-profit, jak for-profit), ale jest dofinansowywana ze środków publicznych, a także pracodawców. Udział tych ostatnich w finansowaniu przedszkoli jest powszechny.

4. Wykluczenie rodziców

- W polskiej szkole i przedszkolu mamy do czynienia z rytualnym wykluczeniem rodzica. Nauczycielom w szkole wolno być wszędzie. Uczniom i rodzicom jedynie tam, gdzie jest to przez tych pierwszych dozwolone.

CO MOŻNA ZROBIĆ?

W Finlandii wprowadzono: pisemne kontrakty na usługi opiekuńczo-rozwojowe, komitety rodzicielskie uzyskują uprawnienia umożliwiające im określanie i ocenę celów realizowanych działań pedagogicznych, postępy dzieci są dokumentowane przy udziale rodziców w formie indywidualnych planów rozwojowych, regularnie przeprowadza się także kwestionariusze dla rodziców, które pozwalają ocenić jakość edukacji.

5. Niewydolna polityka oświatowa

- Przepływ informacji między podmiotami biorącymi udział w podejmowaniu decyzji dotyczących edukacji (władza centralna a lokalna) jest zdecydowanie niewystarczający. Dla przykładu 92% gmin uważa, że informacje o planowanych przez ministerstwo edukacji zmianach nie są przesyłane z odpowiednim wyprzedzeniem.

CO MOŻNA ZROBIĆ?

W jednej z dzielnic Sztokholmu postawiono na integrację administracyjną: lokalne władze utworzyły Wydział do spraw Dzieci i Młodzieży. W Niemczech – Narodowa Inicjatywa Poprawy Jakości łączy wszystkie podmioty odpowiedzialne za edukację małych dzieci: administrację publiczną, organizacje pozarządowe i rządowe jak również akademików oraz praktyków.

6. Archaiczne kształcenie nauczycieli

- Kształcenie nauczycieli ma w Polsce często charakter instrukcyjny – polega na przekazaniu studentom zestawu typowych zachowań edukacyjnych. Brak jest spójnego systemu kształcenia, który przygotowałby do pracy twórczego nauczyciela przedszkolnego.

CO MOŻNA ZROBIĆ?

W programach studiów na kierunkach pedagogicznych trzeba w większym niż dotąd zakresie łączyć wiedzę z praktyką (poprzez obowiązkowe co najmniej miesięczne staże w placówkach edukacyjnych). Nauczyciele wczesnej edukacji powinni mieć możliwość korzystania z różnych form doskonalenia. W Polsce istnieją wartościowe propozycje szkoleń prowadzonych przez organizacje pozarządowe np. Stowarzyszenie Psychoprofilaktyki Szkolnej „Spójrz Inaczej” czy Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA.

DZIECKO – ISTOTA SPOŁECZNA

rozmowa z prof. Elly Singer

Elly Singer – profesor Wydziału Psychologii Rozwojowej Uniwersytetu w Utrechcie (Holandia), jest międzynarodowym ekspertem w zakresie psychologii rozwojowej i edukacji małych dzieci

Fundacja Komeńskiego: Na filmie z przeprowadzonych badań pokazałaś Dunię w dwóch scenach. W pierwszej scenie dziewczynka zabrała zabawki z domowego kącika i krzyczała: „Nie ruszaj, to moje”, aż w końcu okazało się, że nie ma z kim się bawić. Tydzień później Dunia zupełnie zmieniła swoją strategię, próbując w bardzo delikatny i świadomy sposób włączyć się do zabawy. Co zdarzyło się między tymi dwoma scenami? Czego nauczyła się Dunia?

Elly Singer: Dunia dość szybko nauczyła się, że jeśli będzie innym zabierać zabawki z domowego kącika, nie będzie miała się z kim bawić. Zrozumiała, że musi zmienić strategię. Zaczęła dzielić się, bo po prostu nie chciała bawić się sama. Dzieci szybko uczą zachowań społecznych, które gwarantują im sukces. Spędzają dużo czasu, obserwując innych. Próbuje nadać sens temu, co widzą i zobaczyć relację: jeśli robię to – to dzieje się to. Dowiadują się, jak działa świat. Tak, jak małe dzieci, które uczą się chodzić. Upadają, podnoszą się i znowu wstają. Podobnie w sytuacjach społecznych: jeśli ktoś im odmówi lub pojawia się mały konflikt – przyjmują to. Można powiedzieć – choć nigdy do końca nie wiesz, co dzieje się w ich głowach – że myślą sobie: „Takie jest życie!”.

Po prostu zapominają o niepowodzeniach?

Widać, że szybko adaptują się do nowych sytuacji i są przyjazne w stosunku do innych dzieci. A jeśli małe dzieci

zachowują się przyjaźnie, to znaczy, że tak czują, ponieważ nie mają jeszcze umiejętności udawania. To jest wrodzona umiejętność małych dzieci. Mają prawdziwą chęć do uczenia się. I nie zrażają ich niepowodzenia.

Kiedy to się kończy?

W zwyczajnej rodzinie kończy się to wtedy, kiedy dzieci zaczynają się porównywać z innymi, a tak dzieje się, kiedy idą do szkoły podstawowej – w wieku około 7 lat. Wtedy widzą, że niektórzy są szybsi w nauce. Nauczyciele także zaczynają porównywać dzieci.

Co się wtedy dzieje w głowach dzieci?

Gwałtownie spada ich pewność siebie. Dzieci zaczynają odczuwać nieśmiałość i nie ma w nich takiej siły do nauki. Znika też takie totalne zaangażowanie w to, co robią. Zaczyna się proces, w którym, z jednej strony – coś robią, a z drugiej wiedzą, że mogą być obserwowane. Zaczynają zwracać uwagę na standardy, wiedzą, że muszą zrobić coś innego za godzinę. Małe dzieci są po prostu absolutnie pochłonięte tym, czym w danej chwili się zajmują.

Mówiłaś też, że dzieci uczą się poprzez obserwację siebie nawzajem. W swoim artykule Conflicts and togetherness in child daycare centers pisziesz, że dwie najlepsze drogi do nauki jak żyć razem to rytuały i konflikty. Dlaczego rytuały?

Dobry rytuał to dla dzieci narzędzie do tego, by żyć zgodnie z pewnymi wartościami. Na przykład uroczystość urodziny pozwala im dowiedzieć się, jak mogą cieszyć się z tego, że mają przyjaciela w swojej grupie. Muszą nauczyć się od dorosłych jak konstituować pewne wartości – rytuał w tym pomaga.

Jak wykreować rytuał, który będzie pełnił te funkcje, ale jednocześnie nie zabije indywidualności?

To dość proste. Na przykład dzieci jedzą drugie śniadanie o 11.30. Bieremy krzesła i jemy w kółku. Większość dzieci to zrobi, inne nie chcą. Jeśli zachęcisz je do wspólnego jedzenia – dając im czas – problem się rozwiązuje. Jeśli tworzysz presję, pojawiają się problemy. Większość dzieci lubi się przyłączać – więc chętnie to robią. Doskonałym sposobem, żeby zachęcić dzieci do przyłączania się – są żarty. Możemy powiedzieć na przykład: „Czy myślicie, że krokodyle się przyłączają?”. Wtedy przyłącza się krokodyl, a nie mały Jaś. Wtedy dziecko wie, że ma kontakt z nauczycielem – wie, że ten żart był specjalnie dla niego. Śpiewanie też jest aktywnością, która jest bardzo dobra do włączania – można śpiewać, można posłuchać...

Dzieci uczą się zachowań społecznych również poprzez konflikt. W jaki sposób?

W konflikcie uczą się zasad w bardziej świadomy sposób. Czyj jest ten przedmiot? Mój, twój, czy powinniśmy się podzielić? Większość dzieci jest naprawdę zmotywowana do tego, żeby znaleźć rozwiązanie, ponieważ chcą, żeby zabawa toczyła się dalej. To sprawia, że stają się kreatywne i szukają rozwiązań. Nauczyciel w konflikcie może pomóc, wyjaśniając, co czuje każde z dzieci i czego potrzebuje. Konflikt to bardzo emocjonalna sytuacja. A uczymy się najlepiej w sytuacji emocjonalnej. Kiedy emocji jest za dużo, to się oczywiście nie sprawdza.

Piszesz, że dzieci czasem mają swoje własne sposoby na to, żeby rozwiązać konflikt, których raczej nie mogły nauczyć się od dorosłych. Co to za sposoby?

Często to są metody, które wykorzystują, kiedy chcą się przyłączyć do zabawy. Na przykład Ania ma bardzo atrakcyjny instrument muzyczny, a Kasia też chciałaby go mieć. Co robi Kasia? Przede wszystkim obserwuje. Bardzo długo, w sposób, który dorośli uznaliby za niegrzeczny. Próbuje dotknąć instrumentu. Kiedy się jej to nie udaje – próbuje jeszcze raz i jeszcze raz. To jest rodzaj tańca. Wszystko dzieje się na poziomie niewerbalnym. Jeśli dziecko ponawia próby dłuższą chwilę, zazwyczaj kończy się to sukcesem.

Inny sposób typowy dla małych dzieci to po prostu „wziąć to”! I żartować. Na przykład dziecko zabiera pożądany przedmiot i ucieka, ale robi z tego żart. Konflikt staje się rodzajem gry i zabawy. W świecie dorosłych dzieje się to rzadko. Czasem dobrzy partnerzy albo świetni przyjaciele potrafią napiętą sytuację rozładować żartem. Większość małych dzieci ma ten dar. Kiedy chcą dołączyć się chodzą w kółko, obserwują i próbują zobaczyć, o co tam chodzi. Trochę jak dorośli podczas przyjęcia. Potrafią też oferować rzeczy, żeby znaleźć się w zabawie. Albo proponują jakąś rolę w zabawie. Jeśli wiedzą, że zrobili krok za daleko, uśmiechają się. Mają już wypracowane tego typu strategie. To jest zachwycające. Uczą się od rodziców, ale też mają w sobie naturalny talent do rozwiązywania konfliktowych sytuacji.

To prowadzi do wniosku, że większość niewielkich konfliktów dzieci mogą rozwiązywać między sobą bez pomocy nauczyciela. Jaka w takim razie jest jego rola?

Przede wszystkim najważniejsza rola to zapobieganie. Właśnie temu służy ustalanie reguł. Ważna jest organizacja przestrzeni: stworzenie miejsca, gdzie dzieci mogą w samotności odpocząć; miejsca gdzie mogą wyszaleć się i takiego, które sprzyja koncentracji. Nauczyciel musi być wyczulony na różne potrzeby dzieci. Ważne są działania, jakie oferuje, rytm

dnia i znajdowanie indywidualnych rozwiązań. Nie bez znaczenia jest docenianie wszystkich dzieci. W każdej grupie będzie jedno, dwójka dzieci, które przeszkadzają. Jeśli nauczyciel nie radzi sobie, może powstać nakręcająca się spirala. Jeśli nauczyciel często obwinia jedno dziecko o wywoływanie konfliktów – dzieci wykorzystują taką sytuację. Zabierają mu zabawki, bo wiedzą, że jeśli to dziecko się zezłości – to nauczyciel właśnie mu przypisze winę. Nawet dwuletnie dzieci wiedzą to i wykorzystują. Nauczyciel powinien takie dzieci uspokajać, uczyć nowych pozytywnych zachowań – a nie reagować w agresywny sposób.

Jak układają się relacje władzy między dziećmi?

Nauczyciel ma tutaj decydującą rolę – jeśli tworzy dobry klimat, rytuały i jest serdeczny w stosunku do wszystkich dzieci, dzieci też tak postępują w stosunku do kolegów. Dzieci mają tendencję do pozytywnych relacji. Znam badania, które dotyczyły języka używanego przez małe dzieci. Okazało się, że na przykład bardzo często mówią „jesteś moim przyjacielem, prawda?”. Mają dużo wyrażań, które mają podkreślić więzi między nimi. Dwu-trzylatki bardzo dużo inwestują w budowanie więzi i w bycie razem.

No dobrze, a co robić, kiedy pojawi się konflikt i prawdziwa kłótnia?

Najlepszy sposób to zacząć grę, w której uczestniczą wszyscy. Małe dzieci bardzo lubią bawić się z nauczycielem. Wtedy warto temu dziecku, któremu czegoś odmówiono, dać jakąś rolę albo zabawę zacząć właśnie z nim. Kiedy dzieci są bardzo nieśmiałe można zaprosić je do zabawy z młodszymi dziećmi i zachęcić je do roli lidera. Badania pokazują, że to jest bardzo dobra taktyka, która sprawia, że nieśmiałe dzieci czują się pewniejsze siebie.

Czy w konfliktowych sytuacjach lepiej rozmawiać czy próbować moderować?

Kiedy emocje są bardzo silne dyskusowanie o tym, co się wydarzyło nie jest najlepszym pomysłem. Lepiej wyjść z aktywnością dotyczącą wszystkich dzieci. Kiedy dzieci przekraczają granice, zaczynają się bać. Także te dzieci, które widziały na przykład, że jedno uderzyło inne. Dobrze wtedy zrobić coś, co pozwoli im znowu poczuć się bezpiecznie.

CO ZROBILIŚMY W 2006/2007 ROKU?

CZEŚĆ 1

UPOWSZECHNIENIE EDUKACJI MAŁYCH DZIECI

UPOWSZECHNIENIE EDUKACJI MAŁYCH DZIECI
O tym, co tonie, a co pływa – czyli odkrywanie praw fizyki
„Gdy nie ma przedszkola”
+ opowieść o ewaluacji programu
Ośrodki Przedszkolne – Szansa na dobry start
+ opowieść o Dawidzie
„Grupy Zabawowe”
+ opowieść o Sepólnie

12 14 15 17 20 22 25 26 27 28 29

O tym, co tonie, a co pływa – czyli odkrywanie praw fizyki

Rozmowa z dziećmi to prawdziwa sztuka.

Dobra rozmowa pozwala dziecku samemu odkryć nowe rzeczy i dowiedzieć się więcej o świecie. Aby umiejętnie rozmawiać z dziećmi, trzeba nauczyć się je słuchać. Dorosły nie powinien narzucać swojego zdania – a jedynie zachęcać dziecko do własnych poszukiwań. Prawdziwa rozmowa to sposób na edukację, budowanie więzi i umacnianie pewności siebie.

Monika Rościszewska-Woźniak – psycholog dziecięcy i koordynator programu „Ośrodki Przed-szkolne – szansa na dobry start” – przemierzała przez cały rok nasz kraj, odwiedzając Ośrodki działające w ramach programu. Te spotkania stały się okazją do rozmów z nauczycielami, rodzicami, a przede wszystkim z dziećmi. Nie rozstając się z dyktafonem, rejestrowała zmagania dzieci, ich odkrycia, pomysły i prowadzone przez nie badania.

Kacper razem z kolegami bawi się miednicą z wodą. W miednicy pływają „rybki” – baloniki napełnione solą, piachem, powietrzem. Dzieci nie miały problemu z zaobserwowaniem, co tonie, a co pływa, ale nie potrafiły sformułować ogólnej zasady dotyczącej doświadczenia.

Monika: Dlaczego ta „rybka” z piachem utonęła?

Utonęła czy nie?

Kacper: Utonęła, bo jest lekka.

Monika: Acha. To jak coś jest lekkie, to tonie?

A te rybki (z solą)? Pływały czy utonęły?

Kacper: Pływały.

Monika: Dlaczego pływały?

Kacper: Bo są ciężkie.

Monika: Jak są ciężkie, to pływają?

Kacper: Nie – nie zgadza się.

Monika: Patrzcie, która pływa?

Kacper: Moja!

Monika: A która tonie?

Kacper: Ta pływa. Nie, tonie.

Monika: To dlaczego tonie ta z piaskiem?

Kacper: Bo jest lekka.

Monika: Bo jest lekka?

Kacper: Tak.

Monika: To poczekajcie, zaraz wam znajdę coś lekkiego.

To jest lekkie? (Monika pokazuje skuwkę od długopisu.)

Kacper: Tak.

Monika: A tonie czy pływa?

Kacper: Ton... pływa.

Monika: Pływa. Czyli jest lekkie? I też pływa?

Czy klucze są ciężkie?

Kacper: Tak.

Monika: Pływają?

(Monika wrzuca swoje klucze do wody.)

Kacper: Nie.

Monika: To co tonie w takim razie?

Kacper: Ciężkie.

Monika: Ciężkie tonie? A piasek jest ciężki?

Kacper: Ciężki.

Monika: Piasek jest ciężki, dlatego tonie?

Kacper: Tak.

(Kacper próbuje wyłowić klucze za pomocą cedzaka.)

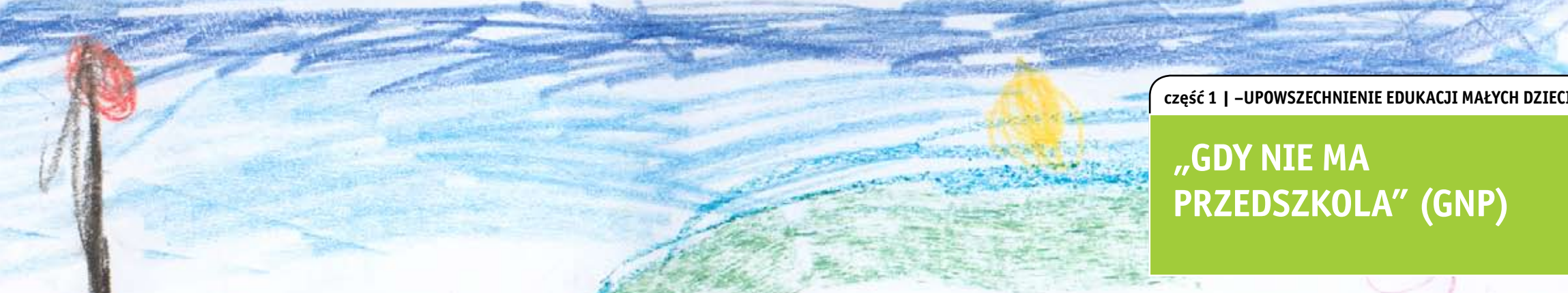
Monika: Fajnie łowisz, tylko jakoś kluczy mi

nie możesz wyłowić.

Adaś: Ja wyłowię.

Monika: Chyba już na zawsze tu zostaną bo się do mieszkania

nie dostanę.

„GDY NIE MA PRZEDSZKOLA” (GNP)

Dziś do przedszkola chodzi średnio co trzecie dziecko w wieku 3-5 lat. Na wsi jednak prawie trzy razy mniej, czyli 15 % wszystkich dzieci w tym wieku. W Europie przywiązuje się dużo większą wagę do wspierania rozwoju małych dzieci. W Irlandii, Belgii i na Węgrzech każde dziecko w wieku 3-5 lat chodzi do przedszkola. Dzieci, które nie mają tej szansy, rozwijają się wolniej, nie nabywają tak szybko umiejętności społecznych i są mniej pewne siebie, przez co gorzej radzą sobie w szkole.

Dlatego stworzyliśmy program „**Gdy nie ma przedszkola**”, który pomaga gminom w budowaniu nowych, elastycznych form wczesnej edukacji dzieci w wieku 3-5 lat. W ramach programu powstają Ośrodki Przedszkole, które pozwalają wyrównywać szanse edukacyjne dzieci na wsi. W 2006/2007 roku do programu dołączyły kolejne gminy. Dziś na terenie **28 gmin** działa **75 Ośrodków**, do których uczęszcza ponad **800 dzieci**.

Ośrodki, zależnie od możliwości gmin, mieszczą się w domach kultury, szkołach lub bibliotekach. Trzy, cztery lub pięć razy w tygodniu dzieci uczestniczą w kilkugodzinnych zajęciach, które prowadzą przeszkoleni przez Fundację nauczyciele. W działaniach Ośrodków bardzo ważną rolę odgrywają rodzice. Biorą oni udział w zajęciach z dziećmi i są zapraszani do dzielenia się swoimi pomysłami.

Gminy finansują wyposażenie Ośrodków i wynagrodzenie nauczycieli. Fundacja pokrywa koszty związane ze szkoleniem nauczycieli, monitorowaniem jakości ich pracy oraz przygotowaniem materiałów edukacyjnych (dostępnych także dla rodziców). Nad jakością zajęć edukacyjnych czuwają przeszkoleni przez Fundację Lokalni Koordynatorzy. W ramach dbania o jakość edukacji w Ośrodkach Przedszkolnych, we wrześniu 2006 roku przeszkoliliśmy 42 nauczycielki mające podjąć pracę w nowo tworzonych Ośrodkach GNP. W październiku 2006 roku zorganizowaliśmy szkolenia dla 13 doświadczonych już nauczycielek oraz 5 Lokalnych Koordynatorów z zakresu pracy metodą projektów oraz obserwacji i dokumentacji rozwoju dzieci.

Ponadto zatrudniliśmy 5 nowych Lokalnych Koordynatorów dla gmin, które dołączyły do programu w 2006 roku. Opracowaliśmy również system szkolenia nowych Lokalnych Koordynatorów.

W 2006 roku przeprowadziliśmy ewaluację projektu „Gdy nie ma przedszkola”. Projekt badawczy został przygotowany przez zespół pod kierunkiem dr Olafa Żylicza ze Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej. Ekspertem badań była prof. Elly Singer z Uniwersytetu w Hadze.

Zadanie, które zostało postawione przed moim zespołem badawczym można sprowadzić do pytania: Jakie zmiany można zaobserwować u dzieci w ich funkcjonowaniu psychologicznym w czterech podstawowych obszarach, które Fundacja Komeńskiego uważa za kluczowe dla rozwoju małych dzieci, czyli: **ciekawość, pewność siebie, umiejętności społeczne i wytrwałość w wykonywaniu zadań**. Badanie prowadziliśmy za pomocą przede wszystkim specjalnych kwestionariuszy. Co ważne, kwestionariusz ten wypełniany był zarówno przez nauczycieli, jak i rodziców. Kogo badaliśmy? Porównywaliśmy dzieci klas zerowych, które brały udział w programie GNP, z tymi, które nie miały szansy na edukację przedszkolną. Badania kwestionariuszowe uzupełniliśmy wywiadami grupowymi przeprowadzonymi z nauczycielami z klas zerowych oraz nauczycielami i rodzicami dzieci z Ośrodków GNP. Jakie są najważniejsze wnioski z tego badania? Co różni dzieci, które uczestniczyły w programie, od innych? Dzieci, które brały udział w programie GNP są **bardziej proaktywne**. To znaczy, że same inspirują działania, same wychodzą z propozycjami, częściej się nie zgadzają, są bardziej asertywne, ale też bardziej samodzielnie, spontanicznie, wychodzą ku dzieciom, które potrzebują pomocy. Z kolei w domu ta asertywność przejawia się między innymi w tym, że dzieci zmuszają rodziców do aktywności własną ciekawością, zadając im nieskończoną liczbę pytań. Dzieci te, co także istotne, w porównaniu z innymi, które nie przeszły systematycznej edukacji przedszkolnej – przypisywały sobie większą odpowiedzialność za zdarzenia, które spotykają je w życiu, zwłaszcza za sukcesy.

Ponadto dzieci, które uczestniczyły w programie GNP mają **większy repertuar zachowań społecznych**. Między innymi umiejętność pracy w zespole. Ta umiejętność realizowania celów z grupą i w grupie zadecyduje prawdopodobnie o tym, że dzieci te lepiej dadzą sobie radę w życiu. W ocenie rodziców dzieci najbardziej różnią się stopniem **pewności siebie**. To jest ta cecha, która jest najbardziej widoczna. Chyba dlatego, że sposób funkcjonowania na wsi jest ciągle znacznie bardziej tradycyjny niż w mieście. A to w praktyce oznacza znacznie bardziej hierarchiczny układ społeczny, czyli taki, w którym dzieci mają mniej do powiedzenia. Dlatego zmiany w zakresie pewności siebie są tak widoczne, kontrastują bowiem z zachowaniem innych dzieci.

Dla dzieci uczestniczących w programie GNP pójście do szkoły to wielkie wyzwanie. W Ośrodkach dziecko jest nagradzane za to, że podąża za swoimi zainteresowaniami, które wychowawca wzmacnia, dając mu ogromne pole do eksplorowania rzeczywistości. Natomiast szkoła reaguje inaczej, zarówno ze względu na bardziej autokratyczny sposób funkcjonowania, jak i przez to, że klasy ciągle są dość liczne i nauczyciel jest zmuszony skupić się raczej na utrzymywaniu porządku niż zachęcaniu dzieci do rozwijania ciekawości, eksplorowania ciekawości, przerzucania się z czynności na czynność a czasami wręcz nie kończenia czegoś, co je nie do końca ciekawi.

„OŚRODKI PRZEDSZKOLNE – SZANSA NA DOBRY START”

Doświadczenia wyniesione z realizacji projektu „Gdy nie ma przedszkola” pozwoliły stworzyć projekt „Ośrodki Przedszkolne – szansa na dobry start”. Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Celem projektu jest przygotowanie rozwiązań organizacyjnych i programowych, które pozwolą na upowszechnienie alternatywnych form edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat. Projekt jest realizowany od czerwca 2005 roku do marca 2008 roku w sześciu województwach: **podlaskim, warmińsko-mazurskim, mazowieckim, lubelskim, podkarpackim, świętokrzyskim**. W ramach projektu w **36 gminach** działają 94 Ośrodki Przedszkolne, w których prowadzone są zajęcia edukacyjne dla **1268 dzieci**.

W Ośrodkach (mieszczących się w szkołach, bibliotekach, domach kultury, remizach) zajęcia odbywają się trzy, cztery razy w tygodniu po trzy, cztery godziny. Nauczyciele pracują z grupą 10-15 dzieci w wieku 3-5 lat. Autorski program pracy z dziećmi oparto na podstawach programowych wychowania przedszkolnego przyjętych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu.

Ośrodki wyróżniają się innowacyjnym programem, łączeniem dzieci w grupy różnowiekowe oraz aktywną obecnością rodziców jako asystentów nauczycieli. Dodatkowym wsparciem dla nauczycieli i rodziców są konsultacje psy-

chologa oraz logopedy, którzy dojeżdżają do Ośrodków. Aktualnie z Ośrodkami współpracuje 42 specjalistów.

W 2006/2007 roku specjaliści wzięli udział w 3 szkoleniach superwizyjnych dotyczących współpracy z nauczycielami i rodzicami, mediacji i wspierania kompetencji komunikacyjnych dzieci.

W Ośrodkach zatrudnionych jest 91 nauczycieli, których stale motywujemy do podnoszenia swoich kwalifikacji. W 2006 roku dla wszystkich nauczycieli uczestniczących w projekcie przeprowadziliśmy szkolenie doskonalące umiejętności w komunikacji z dziećmi, pracy z dziećmi sprawiającymi trudności wychowawcze oraz umiejętności obserwacji i współpracy z rodzicami.

W gminach, w których realizowany jest projekt, wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego wzrósł średnio o 14 %.

PROGRAMY PARTNERSKIE

Wspólnie z partnerami: Fundacją Wspomagania Wsi, Związkiem Stowarzyszeń „Kurpsie Razem”, Fundacją „Ziemia Gotyku”- Lokalna Grupa Działania oraz Fundacją Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II „Wzrastanie” pomagamy przy prowadzeniu **186 Ośrodków Przedszkolnych w 49 gminach**, do których uczęszcza **3060 dzieci**. Jako partner tych projektów prowadzimy szkolenia dla nauczycielek oraz monitorujemy jakość pracy Ośrodków.

OPOWIEŚĆ O DAWIDZIE

Marta Ulma (nauczycielka z Ośrodka Przeszkolnego w Cieszacinie Wielkim w gminie Pawłosiów

Pierwszego wrześniowego dnia w Ośrodku Dawid jako jedyny nie uczestniczył w spotkaniu organizacyjnym. Drugiego dnia, wtulony w ramiona taty, przekroczył próg klasy, ale podczas czterech godzin zajęć ani razu nie podniósł wzroku w kierunku moim i dzieci. Siedział z tatą na krzeselku pod oknem. Tak było przez kolejne dwa tygodnie. Podsuwałam mu kredki, pastele, kolorowe kartki, próbowałam rozmawiać – bezskutecznie. Dawid kurczowo trzymał się taty. Codzienna rozmowa i próba znalezienia rozwiązania zaowocowała po miesiącu maleńką zmianą. Dawid coraz częściej spoglądał z zaciekawieniem na bawiące się dzieci, obserwował je z daleka, ale ani na moment nie opuszczał taty. Wtedy zrobiłam przemeblowanie, ustawiłam krzeselka tak, że tata i Dawid musieli siedzieć w bardzo „niewygodnym” miejscu: w centrum sali, w dobrym punkcie obserwacyjnym, ale tam, gdzie trzeba było często się podnosić, aby umożliwić przejście innym dzieciom. Ku zdziwieniu taty Dawid bardzo chętnie wstawał. Podchodzili do niego koledzy, układali puzzle, przynosili gry. Dawid był uśmiechnięty i zadowolony, ale tata wciąż siedział obok.

To był dla mnie sygnał, by podjąć kolejne próby przełamania lęku. Po dwóch miesiącach, w porozumieniu z tatą, zdecydowałam, że powoli zaczynamy opuszczać to miejsce. W czasie zajęć zorganizowanych tata i Dawid przesuwali się o jeden krok do przodu. Minęły kolejne dwa tygodnie, a tata i Dawid byli już w kółeczku, razem uczestniczyli w zajęciach, razem z dziećmi świetnie się bawili. Byłam dumna z Dawida, nie wspomnę o tacie, który z ulgą patrzył na postępy syna. Krótka rozmowa, kolejna decyzja, tata powoli zaczął wycofywać się z kółeczka.

Pod koniec listopada Dawid siedział w kółeczku z dziećmi, a tata przy stoliku. Nasz bohater przełamywał lody, śmiało stawiał kroki w klasie, witając kolegów, uczestniczył w zajęciach, często zabierał głos. Grudzień został za nami i po kolejnym przemeblowaniu tata miał bezpieczne miejsce za szafką koło drzwi. Dawid siedział już z kolegami przy stoliku, zerkając od czasu do czasu w stronę taty. Minęły święta, a tata ciągle był obok, tyle, że już nie w klasie – stał na korytarzu i obserwował syna przez otwarte drzwi. Uptął kolejny miesiąc, a ja codziennie po kilka centymetrów zamykałam za Dawidem drzwi do sali, konsekwentny zaś w działaniu tata powtarzał: „Będę tyle, ile potrzeba”.

21 lutego Dawid przyszedł do klasy, podszedł do biurka i oświadczył: „Ja – proszę Pani – dzisiaj zostaję sam”. To było prawdziwe święto dla Dawida, dla taty, dla wszystkich dzieci i dla mnie. Od tej pory radosny, pełen energii i nowych pomysłów, jeden z ważniejszych w grupie zostaje sam bez taty w przedszkolu. Poczuł się pewnie i bezpiecznie, potrzebował czasu, a ja wraz z tatą mu go dałam. Cała sztuka polega na tym, by podejść indywidualnie do problemu i podążać za potrzebami dziecka.

„GRUPY ZABAWOWE”

Partnerzy projektu: Instytut Małego Dziecka im. A. Lindgren w Poznaniu, Stowarzyszenie „Dorośli Dzieciom” w Sępolnie Krajeńskim, Stowarzyszenie „Edukacja Inaczej” w Apyntach, Towarzystwo Przyjaciół Jastkowa, Urząd Gminy Żyrzyn, Stowarzyszenie Integracyjne „Klub Otwartych Serc” w Wieruszowie.

Patronat medialny: miesięcznik „Dziecko”

Program to innowacyjna propozycja Fundacji Komeńskiego, by wprowadzić w Polsce nową formę edukacyjną pomagającą matkom małych dzieci w rozwoju własnym oraz w stymulowaniu rozwoju swoich dzieci. Grupy Zabawowe – czyli systematyczne spotkania matek i dzieci – pozwalają rozwijać kobietom umiejętności organizacyjne oraz społeczne i jednocześnie tworzą dobre środowisko wspomagające wszechstronny rozwój dzieci. W Unii Europejskiej takie Grupy Zabawowe są bardzo popularną formą wspierania rodziny.

- **Projekt ma charakter pilotażowy i obejmuje 13 Grup Zabawowych dla około 80 matek i 80 dzieci w wieku 0-5 lat.**
- **Grupy spotykają się dwa razy w tygodniu na trzy, cztery godziny.**
- **Program jest realizowany w sześciu miejscowościach w całej Polsce.**

Grupy Zabawowe – co to takiego?

Pierwsze Grupy Zabawowe powstały w Wielkiej Brytanii 40 lat temu z inicjatywy rodziców oraz innych członków społeczności lokalnej. Obecnie w Wielkiej Brytanii działa około 20 tysięcy różnych Grup Zabawowych.

Grupy Zabawowe działają w różny sposób – niekiedy zajęcia organizują i prowadzą sami rodzice, zapraszając od czasu do czasu pedagoga, psychologa czy logopedę. Bywa też, że zajęcia prowadzone są przez nauczycielkę z przygotowaniem przedszkolnym, a rodzice przyglądają się i uczą nowych metod i zabaw.

Grupa Zabawowa nie wymaga dużych nakładów finansowych – można ją zorganizować wszędzie tam, gdzie dzieci mogą bawić się bezpiecznie. W domu jednego z rodziców, w świetlicy, salce parafialnej, w siedzibie organizacji pozarządowej, domu kultury czy biblioteki.

OPOWIEŚĆ O SĘPÓLNIE

Danuta Daszkiewicz (koordynator i konsultant projektu „Grupy Zabawowe” w Sępólnie Krajeńskim):

W Sępólnie nie było żadnych zajęć dla dzieci w wieku 0-3 lat. Propozycja Grup Zabawowych trafiła doskonale w potrzeby naszej miejscowości. Stała się też inspiracją do tworzenia czegoś w przyszłości. Zauważyliśmy wielką potrzebę podpowiadania rodzicom dobrych pomysłów dotyczących wychowywania dzieci. Postanowiliśmy w lokalnej gazecie otworzyć kącik dla mamy i taty, w którym będziemy publikować przydatne porady. Z dziećmi w grupach bawią się przede wszystkim mamy i babcie, ale spotykamy też bardzo aktywnych tatusiów. Tata Kacpra uważa, że dzięki grupie mały stał się odważniejszy. Ostatnio opowiadał, jak Kacper wszedł w błoto – i autentycznie cieszył się, że dzieciak staje się odważniejszy, próbuje nowych rzeczy. W grupie dużo jest jedynaków, więc kontakty z innymi dziećmi są im bardzo potrzebne. Niezwykle ważna jest praca z dziećmi, ale wspólna praca rodziców też jest istotna. Rodzice odkrywają nowe zabawy i wpadają na nowe pomysły. Chętnie wypożyczają bajki. Projekt Grup Zabawowych to trudny program, bo realizuje się go na dwóch płaszczyznach. Na początku najbardziej koncentrowaliśmy się na dzieciach, teraz wiemy, że równie ważne jest to, co dzieje się między rodzicami. Dzieci uwielbiają zabawy z farbami – malowanie palcami, zabawy z folią malarską, która wspaniale szeleści, z kolorowymi galaretkami, które można mieszać, oblizując palce. Rodzice przypominają sobie zabawy i wyliczniki z dzieciństwa. Potrzebny jest konsultant do zachęcania, inspirowania, modelowania. Kiedy pojawia się trudna sytuacja, to konsultant pomaga ją zinterpretować. Ostatnio mały Krzysiek bawił się, przesypując fasolę z jednego do drugiego pudełeczka. Oczywiście fasola mu się wysypywała. Mama od razu zwróciła mu uwagę: „Krzysiu, fasolka się wysypuje – nie rób tak”. Ja zaś mamie tłumaczę: „Niech spróbuje, niech zobaczy, jak to jest”. A dziś zobaczyła mnie mała Julka i...: „Pani Danka, Pani Danka – co dzisiaj wykombinujemy?”.

Katarzyna Juszcak (mama czteroletniego Kuby)

Moja przygoda z Fundacją zaczęła się od udziału w Programie „Dla Dzieci”. Mój synek Kuba chodził też do Klubu Przedszkolaka w naszej gminie. Brakowało mu miejsc do zabawy, kontaktów z rówieśnikami. Wtedy zobaczyłam, jak dużo takie zajęcia dla niego znaczą. Kiedy pojawił się pomysł zorganizowania Grup Zabawowych, zaczęłam namawiać moje koleżanki. Mieszkamy w bloku, więc pukałam do każdego drzwi. Opowiadałam o zajęciach w sklepie i przy piaskownicy. I tak od słowa do słowa zebrała się grupa. Teraz mamy dwie grupy: dla najmłodszych dzieci do 3 lat, które spotykają się w sobotę rano i dla 3-4-latków. Jedna z mam opowiedziała mi, że jej mała Olga nie może zaaklimatyzować się w osmiogodzinnym przedszkolu – zaproponowałam jej udział w naszych spotkaniach. W Grupie Zabawowej poczuła się dużo lepiej. Obserwujemy dzieci i widzimy, jak uczą się od siebie nawzajem, cieszą się na kolejne zajęcia. Każda z mam powoli odnajduje swoją rolę. Jedne lubią czytać dzieciom książki, inne są dobre w skakaniu i wygłupach, niektóre są bardziej nieśmiałe. Ja też cały czas się uczę. Coraz bardziej podążam za dzieckiem. Kiedyś kazałabym namalować Kubie brązowego kota. Dziś jak maluje czerwonego – tylko go chwale. Cieszę się, że rozwija swoją wyobraźnię. Największą radość wzbudził w dzieciach tunel z materiału. Nawet najmłodszy Kacperek odważył się przebrnąć przez tunel! A ile było radości, pisków i wrzasków. Atmosfera naszych spotkań jest bardzo ciepła. Jeszcze nigdy nie skończyliśmy zajęć

CO ZROBILIŚMY W 2006/2007 ROKU?

CZEŚĆ 2

WYSOKA JAKOŚĆ EDUKACJI MAŁYCH DZIECI

WYSOKA JAKOŚĆ EDUKACJI MAŁYCH DZIECI
O trawowej i słonkowej kredce – czyli o grze kolorów
Akademia Komeńskiego
„Dla Dzieci”
„Rodzice partnerami nauczycieli w procesie adaptacji szkolnej”

12 14 15 17 20 22 25 26

część 2 | – WYSOKA JAKOŚĆ EDUKACJI MAŁYCH DZIECI

O trawowej i słonkowej kredce – czyli o grze kolorów

Monika: Podoba ci się, zdaje się, ta czerwona kredka. Dobrze mi się wydaje?

Romek: Nie... to zielony kolor.

Monika: To zielony kolor?

Romek: Nie..., czerwony.

Monika: Aha czerwony, no właśnie... Zdziwiłam się, bo wydało mi się, że to czerwony.

Romek: Myślałem, że to taki biały.

Monika: No właściwie – a to tymczasem czerwony...

Romek: Tak ... a to jest słonkowy. (pokazuje na żółty)

Monika: Słonkowy. Acha... A ten?

Romek: No... trawowy.

Monika: Trawowy. A ten? (Monika pokazuje na czarny.)

Romek: To? Ciemny.

Monika: Ciemny. A ten?

Romek: Też trawowy ... aaa... nie... kapucynowy chyba.

Monika: Kapucynowy?

Romek: Chyba.

Monika: Fajna nazwa, jeszcze nie słyszałam takiej.

Romek: Bo nie wiem jaki.

Monika: Acha, to nie wiesz jaki to jest kolor? Brązowy się nazywa.

Romek: Aaaaa. Brązowy.

Monika: A to? Znasz taki kolor? (Monika pokazuje na niebieski)... Od nieba. Nieb...niebieski.

Romek: Niebieski. A niebieski to taki jest (Romek pokazuje białą kartkę)

Monika: Tak jak kartka?

Romek: No.

Monika: To jest biały chyba raczej.

Romek: Aaaa – biały bo niebo jest białe.

Monika: Bo niebo jest białe. Masz rację. Rzeczywiście!. Bo niebo bywa białe, rzeczywiście. Tak jak teraz. Takie raczej białe, co?

Romek: A burza inna jest.

Monika: Jaka jest burza, jakiego koloru? Chyba nie ma takiej kredki, co jest kolor burzy, co?

Romek: No.

AKADEMIA KOMEŃSKIEGO

Dobra edukacja przedszkolna to przede wszystkim dobrzy nauczyciele. W polskim systemie doskonalenia nauczycieli przedszkolnych brakuje całościowych programów szkoleniowych przygotowujących do rozwijania kreatywności dziecka, podnoszących jego poczucie własnej wartości czy zachęcających do samodzielności. Za mało jest szkoleń, które uczą nauczycieli podmiotowego traktowania dzieci i zwracania uwagi na ich indywidualne zdolności i potrzeby. W tworzeniu takich właśnie programów specjalizuje się **Akademia Komeńskiego – Ośrodek Ustawicznej Edukacji Nauczycieli i Rodziców** – działająca jako niepubliczna placówka doskonalenia nauczycieli (nr rejestracji 95/NPDN/2003).

W ramach Akademii Komeńskiego 23 trenerów – psychologów, pedagogów i metodyków wychowania przedszkolnego – prowadzi szkolenia dla nauczycieli, dyrektorów przedszkoli i szkół, rodziców oraz lokalnych władz edukacyjnych. Po ukończeniu każdego ze szkoleń uczestnicy otrzymują podręczniki lub materiały dydaktyczne oraz zaświadczenia o uczestnictwie w doskonaleniu zawodowym wystawiane przez Akademię Komeńskiego.

W 2006/2007 roku przeprowadziliśmy **206 szkoleń dla 3908 nauczycieli** z przedszkoli, szkół **podstawowych oraz rodziców z 54 miejscowości**. Przygotowaliśmy **broszurę**

z ofertą Akademii oraz przeprowadziliśmy 17 spotkań promujących Akademię. Pośrednio nasze działania trafiły do **58 tysięcy dzieci** w wieku 3-6 lat. W czerwcu 2007 roku opracowaliśmy nową koncepcję działalności Akademii Komeńskiego.

W ofercie Akademii Komeńskiego znajduje się **15 szkoleń**. W 2006/2007 roku wprowadziliśmy do naszej oferty **3 nowe szkolenia**.

• nowości!

Proces przejścia i adaptacji do szkoły

Co zrobić, żeby zapewnić dziecku łagodne przejście z przedszkola do szkoły? Na to pytanie pozwala odpowiedzieć szkolenie adresowane do nauczycieli edukacji elementarnej. Zakłada stworzenie na terenie gminy spójnego systemu umożliwiającego dziecku łagodne przejście progę przedszkolnego i szkolnego, a także ujednoczenie programów dydaktycznych przedszkola, klasy „0” i klas I-III.

Gminna strategia edukacji elementarnej

To czterodniowe szkolenie przeznaczone jest dla dyrektorów wszystkich przedszkoli i szkół podstawowych w gminie, urzędników oświatowych, radnych oraz zaintere-

sowanych przedstawicieli lokalnej społeczności. Efektem jest wspólnie wypracowany projekt strategii zarządzania edukacją elementarną w gminie, który przyjmowany jest do realizacji przez rady gmin.

Szansa dla najmłodszych

Jak prowadzić ciekawe zajęcia w przedszkolu, szkole, świetlicy, klubie czy bibliotece, żeby rozbudziły u dzieci w wieku 3-10 lat ciekawość świata, motywację do nauki i chęć działania dla innych? Takim zagadnieniom poświęcone jest to trzydniowe szkolenie.

Nauczyciele nauczycielom

Po zrealizowanym warsztacie uczestnik będzie umiał: określić priorytety własnego rozwoju oraz wyznaczyć cel rozwoju zawodowego, wyznaczyć indywidualną ścieżkę rozwoju w zakresie kompetencji psychologicznych; rozpoznać mechanizmy psychologiczne oraz wzorce zachowań w sytuacjach trudnych; budować i wspierać poczucie własnej wartości u siebie i innych.

Moje Konsumenckie ABC

Szkolenie opracowaliśmy we współpracy z Centrum Edukacji Obywatelskiej i Urzędem Ochrony Konsumenckiej. Przeprowadziliśmy pilotażowo 45 szkoleń, których celem było przygotowanie nauczycieli wychowania przedszkolnego i edukacji początkowej do prowadzenia zajęć z dziećmi – zajęć, które będą prezentowały prawa konsumenta i rozwijały świadomość konsumencką.

Więcej informacji o programie „Moje konsumenckie ABC” na stronie: www.konsumenckieabc.pl

Nowe szkolenia, nad którymi pracujemy to:

3 szkolenia dla organizacji pozarządowych przygotowujące do promowania działań na rzecz wspierania rozwoju oraz upowszechniania dobrych rozwiązań edukacyjnych dla dzieci w wieku 3-10 lat.:

1) Nowoczesne formy pracy z małymi dziećmi. Szkolenie przygotowuje osoby prowadzące zajęcia z dziećmi do stosowania metod rozwijających u dzieci postawy i umiejętności pozwalające im na lepszy start szkolny.

2) Promowanie potrzeb edukacyjnych małych dzieci. Szkolenie zapoznaje ze specyficznymi strategiami i technikami PR, przy pomocy których można skutecznie nagłaśniać rolę wczesnej edukacji w środowisku lokalnym i zachęcić członków lokalnej społeczności do aktywnego włączania się w działania na rzecz najmłodszych.

3) Planowanie i prowadzenie działań w środowiskach lokalnych. Szkolenie pomaga organizacjom w profesjonalizacji działań na rzecz dzieci: m.in. dokonywania diagnozy potrzeb lokalnych, nawiązywania współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami, planowania działań, poszukiwania źródeł finansowania i konstruowania wniosków o dotacje.

Szkolenie dla konsultantów – osób pomagających gminom i organizacjom pozarządowym w poszukiwaniu źródeł finansowania i przygotowywaniu wniosków na projekty związane z wczesną edukacją. Szkolenie składa się z 3 warsztatów:

1) Specyfika dobrych programów edukacyjnych, których odbiorcami są małe dzieci. Przykłady dobrych praktyk wraz ze źródłami ich finansowania. Warsztat pokazuje, jakie elementy powinny zawierać dobre programy edukacyjno – rozwojowe adresowane do najmłodszych. Uczestnicy zapoznają się także z przykładami jakościowych zajęć i rozwiązań edukacyjnych dla dzieci i ich rodziców.

2) Przygotowywanie lokalnej diagnozy potrzeb dotyczącej wspierania edukacji małych dzieci. Uczestnicy dowiedzą się, w jaki sposób pomagać gminom i organizacjom pozarządowym w oszacowaniu lokalnych zasobów, które można wykorzystać przy prowadzeniu zajęć dla najmłodszych oraz jak skutecznie poszukiwać lokalnych partnerów do realizacji działań.

3) Planowanie projektów na rzecz wspierania edukacji małych dzieci. Dostępne źródła finansowania. Warsztat przygotowuje do udzielania pomocy gminom i organizacjom pozarządowym w poszukiwaniu źródeł finansowania, planowaniu działań i konstruowaniu wniosków o dotacje.

Pozostałe szkolenia prowadzone w ramach Akademii Komeńskiego:

> Metoda projektów badawczych

Projekty to nie tylko kolejna metoda prowadzenia zajęć, ale sposób umożliwiający dzieciom, dzięki ich własnej aktywności, poznawanie świata i odnajdywanie jego sensu. Praca metodą projektów dostarcza dzieciom wiele okazji do dyskusji, współpracy, podejmowania decyzji, wspólnych wysiłków, negocjowania, kompromisu oraz sprawdzania wyników własnych działań. Szkolenie dostarcza niezbędnej wiedzy oraz praktycznych umiejętności umożliwiających wykorzystanie projektów w pracy z

dziećmi.

> Obserwacja i dokumentacja rozwoju dzieci

Obserwacja dzieci pozwala lepiej rozumieć ich zachowania i skuteczniej odpowiadać na ich potrzeby. Podczas szkolenia uczestnicy poznają różnorodne techniki obserwacji, dzięki którym uczą się interpretować zachowania dzieci. Zajęcia dostarczają również wiedzy o nowoczesnych sposobach dokumentacji rozwoju dziecka. Obserwacja i dokumentacja omawiana jest w kontekście osiągania konkretnych celów postawionych przez nauczyciela.

> Praca z dzieckiem z zespołem ADHD

Warsztat przybliży problematykę dziecka z ADHD zarówno nauczycielom, jak i rodzicom dzieci, które są w przedszkolu lub szkole z dzieckiem z ADHD. Ułatwia on zrozumienie sytuacji dziecka z ADHD i jego rodziny.

> Świadomi siebie i innych – warsztat rozwoju kompetencji zawodowych

Nauczyciele są często przytłoczeni pracą i obowiązkami. Dlatego bardzo cenne mogą być te dwa dni poświęcone na własny rozwój i refleksję nad tym, jak zgadnie ze swoimi predyspozycjami rozwijać kompetencje profesjonalne. Efekty szkolenia to: poznanie swoich kompetencji i zasobów przydatnych w pracy i życiu codziennym, umiejętność radzenia sobie w sytuacjach stresowych, większe poczucie własnej wartości i wypracowanie indywidualnych ścieżek rozwoju.

> Koncepcja Pedagogiczna Przedszkola

To szkolenie dla przedstawicieli rad pedagogicznych, które pozwala stworzyć jednolity, całościowy i spójny program pracy wychowawczej zawierający opis stanu aktualnego oraz wizję przyszłości placówki.

>Koncepcja Zarządzania Przedszkolem

To propozycja dla dyrektorów przedszkoli i przedstawicieli samorządowych władz oświatowych, którzy pragną stworzyć gminny program edukacji przedszkolnej.

>Trudne zachowania dzieci i rozwiązywanie konfliktów – wczesna profilaktyka zachowań aspołecznych Dziecko trudne do wychowania – wczesna profilaktyka zachowań aspołecznych

To warsztat przeznaczony dla nauczycieli przedszkolnych i klas I-III szkół podstawowych. Jak powstają trudności w wychowaniu? Jak interweniować w sytuacji agresji? – to pytania, na które warsztat pomaga znaleźć odpowiedzi.

>Współpraca nauczycieli i rodziców

To szkolenie polecane zarówno nauczycielom, jak i rodzicom, którym zależy na autentycznej współpracy we wspieraniu procesu wychowania i edukacji dzieci.

>Przedszkole na piątkę – standardy jakości pracy z dziećmi

Uczestnicy tego szkolenia dowiadują się, jak wprowadzić w przedszkolu podstawowe standardy dotyczące żywienia, snu i odpoczynku, higieny i korzystania z toalety, adaptacji nowych dzieci w przedszkolu i zaangażowania rodziców w życie placówki. W szkoleniu uczestniczą wszyscy pracownicy przedszkola oraz przedstawiciele rodziców.

>Trzy kroki dziecka w przyszłość

To cykl warsztatów skierowanych do nauczycieli przedszkolnych i klas I-III szkół podstawowych rozwijających ich umiejętności wychowawcze. Warsztat „Potrafię rozmawiać” pomaga kształtować kontakty dziecka z otoczeniem, warsztat „Jestem twórczy” uczy, jak wyzwalać potencjał twórczy dzieci, zaś warsztat „Znam swoją

wartość” pokazuje, jak rozwijać u dzieci poczucie własnej wartości.

>Lokalne Partnerstwo na rzecz Dzieci

Szkolenie przeznaczone jest dla aktywnych osób (nauczycieli, rodziców, dziadków i innych członków społeczności lokalnej), które chcą stworzyć jak najlepsze warunki edukacyjne dla małych dzieci na terenie swojej gminy. W trakcie dwóch seminariów przedstawiciele danej gminy dowiadują się, dlaczego warto inwestować w rozwój małych dzieci i w jaki sposób można to robić oraz opracowują zasady i program pracy Lokalnego Partnerstwa na rzecz Dzieci dla swojej gminy.

>Gdy nie ma przedszkola

To cykl szkoleń przygotowujących nauczycieli do pracy w Ośrodkach Przedszkolnych na wsiach. Praca z grupą różnowiekową, współpraca z rodzicami, rozbudzanie aspiracji edukacyjnych oraz kształtowanie indywidualnego podejścia pedagogicznego – to najważniejsze tematy szkoleń.

Nasi trenerzy nieustannie podnoszą swoje kwalifikacje. W 2006 roku uczestniczyli w dwóch seminariach podsumowujących doświadczenia trenerów związane z pracy metodą projektów. Podczas pierwszego seminarium trenerzy spotkali się z prof. Lilian Katz z University of Illinois, Urbana-Champaign, USA, propagatorką metody projektów; drugie spotkanie poświęcone było podsumowaniu pilotaży szkoleń. W październiku część trenerów wzięła udział w dwóch seminariach pt. „Rodzice partnerami nauczycieli w procesie adaptacji” realizowanych w ramach programu Grundtvig 1. Ponadto trenerzy dwa razy w roku uczestniczą w spotkaniach superwizyjnych.

„DLA DZIECI”

Jesteśmy przekonani, że dla wyrównania szans edukacyjnych małych dzieci z terenów wsi i małych miasteczek potrzebne są długofalowe działania i wysiłek całej społeczności. Dlatego wspólnie z Polsko-Amerykańską Fundacją Wolności stworzyliśmy program „Dla Dzieci”, który zawiera różnorodne działania zmierzające do jednego celu: wspieranie rozwoju małych dzieci w niewielkich miejscowościach i danie im szansy na lepszą przyszłość. Nasze doświadczenie pokazuje, że informacja, współpraca, doskonalenie umiejętności i dbałość o jakość edukacji są najważniejsze w realizacji tego celu.

Projekt rozpoczął się w 2005 roku. W 2006 roku kontynuowaliśmy program szkoleniowy skierowany do 7 gmin wiejskich i wiejsko-miejskich. Uczestników zaprosiliśmy do udziału w szkoleniu **„Adaptacja dziecka do szkoły”**. Uczestniczyło w nim łącznie 129 nauczycielek klas „0”, klas I-III, Ośrodków Przedszkolnych oraz mama prowadząca Grupę Zabawową dla dzieci do 3 lat. Celem szkolenia było przekonanie uczestniczek, że adaptacja to nie tylko działania mające zapoznać dziecko z nowym miejscem i nauczycielką, ale proces, w który włączone są przedszkola, szkoły, nauczyciele, dyrektorzy, władze gminne i rodzice.

Uczestnicy programu wzięli także udział w szkoleniu **„Nauczyciele nauczycielom”**. Grupa liczyła 32 osoby – byli to

nauczyciele przedszkoli i Ośrodków Przedszkolnych, klas „0” oraz klas I-III, a także dwie nauczycielki klas IV-VI – zidentyfikowane na terenie swoich gmin jako potencjalni liderzy środowiskowi. Celem szkolenia było rozwijanie kreatywności i inicjatywy nauczycieli w kierunku doskonalenia własnego warsztatu pracy, a także przygotowanie ich do tworzenia na terenie gminy Kół Samokształceniowych dla nauczycieli edukacji elementarnej.

Uczestnicy programu wzięli także udział w procesie tworzenia **Gminnej Strategii Edukacji Elementarnej**. Podczas zajęć powstała wizja edukacji elementarnej na terenie gminy, a także model absolwenta edukacji elementarnej. Następnie dokonano analizy SWOT edukacji elementarnej w gminie i – opierając się na słabych stronach i zagrożeniach – wyodrębniono najważniejsze, zdaniem uczestników programu, obszary strategiczne oraz cele kluczowe w poszczególnych obszarach wraz z wskaźnikami sukcesu. W szkoleniach wzięło udział **218 osób**. Byli to gminni urzędnicy oświatowi, radni, dyrektorzy przedszkoli i szkół podstawowych i innych instytucji funkcjonujących na terenie gminy, przedstawiciele lokalnych organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci, przedstawiciele Lokalnego Partnerstwa na rzecz Dzieci.

Wszystkie z gmin uczestniczących w programie opracowały Gminne Strategie Edukacji Elementarnej, które zostały przyjęte do realizacji uchwałami Rady Gmin.

Gminy biorące udział w programie mogły starać się o dotację na wdrożenie elementów strategii i zorganizowanie przedsięwzięć dla dzieci mających na celu upowszechnienie wczesnej edukacji. W marcu Komisja konkursowa przyznała 10 dotacji na łączną kwotę 126 500 zł.

Co osiągnęli realizatorzy projektów?

- Stworzyli siedem Grup Zabawowych dla małych dzieci oraz ich rodziców (Barciany, Jastków i Żyrzyn).
- Uruchomili dwa Ośrodki Przedszkolne (Barciany, Jastków).
- Zorganizowali punkt filialny Gminnej Biblioteki oferujący książki dla dzieci i rodziców (Jastków).
- Dokonali diagnozy logopedycznej dzieci i przeprowadzili dla nich systematyczne zajęcia logopedyczne (Barciany, Cekcyn, Myszyniec).
- Przeprowadzili warsztaty dla nauczycieli, opiekunów świetlic, instruktorów – teatralne, pedagogiki zabawy, umiejętności wychowawczych (Cekcyn, Główny, Stoszowice, Żyrzyn).
- Przeprowadzili warsztaty umiejętności wychowawczych dla rodziców (Cekcyn, Główny, Myszyniec).
- Wydali foldery dla społeczności gminnej – informacja o ofercie edukacyjnej gminy, promocja działań projektu oraz innych działań na rzecz edukacji elementarnej (Barciany, Jastków).
- Zakupili książki oraz materiały pomoce dydaktyczne dla Ośrodków Przedszkolnych, świetlic wiejskich i grup zabawowych uruchomionych w ramach projektów (we wszystkich siedmiu gminach).

Baza organizacji zajmujących się wczesną edukacją

W Polsce działa kilka tysięcy organizacji pozarządowych pomagających małym dzieciom. Często nie wiedzą one o działaniach i osiągnięciach pozostałych. Dlatego w ramach kolejnego komponentu programu „Dla Dzieci” postanowiliśmy ułatwić organizacjom wymianę informacji, pomóc w rozwijaniu wiedzy dotyczącej wczesnej edukacji i zachęcać do podejmowania wspólnych przedsięwzięć. Stworzyliśmy bazę organizacji zajmujących się wczesną edukacją. W bazie znajduje się **ponad 400 organizacji**, które prowadzą różnorodne zajęcia dla dzieci, pomagają rodzicom w wychowywaniu dzieci oraz podnoszą umiejętności pedagogiczne nauczycieli i innych osób pracujących z dziećmi. Baza stale się rozrasta. Serdecznie zapraszamy wszystkie organizacje, którym bliska jest edukacja małych dzieci do przyłączenia się do naszej bazy! Nasz adres: www.dladzieci.pl

Małe dziecko w naszej gminie – jak podnieść jakość wczesnej edukacji?

To podręcznik dla organizacji pozarządowych, gmin, nauczycieli i wszystkich zainteresowanych wczesną edukacją. Krok po kroku opisujemy w nim społeczny proces podnoszenia jakości edukacji elementarnej. Przedstawiamy modelowe rozwiązanie, które można zastosować w każdej gminie, oczywiście dostosowując nasz model do lokalnych warunków i potrzeb. Publikację mogą znaleźć Państwo na stronie: http://www.dladzieci.org.pl/repository/M_D_WG-txt_final.pdf

W ramach programu „Dla Dzieci” zorganizowaliśmy także **Forum Edukacyjne „Razem dla dzieci”** (zob.s.X) oraz wydaliśmy **Małe Dziecko w Polsce. Raport o sytuacji edukacji elementarnej** (zob.s.X).

„RODZICE PARTNERAMI NAUCZYCIELI W PROCESIE ADAPTACJI SZKOLNEJ”

Partnerzy projektu: Early Years Organization NIPPA (Północna Irlandia), Society for the Development and Creative Occupation of Children EADAP (Grecja), Unia Materskich Centier (Słowacja), Český Výbor Světové Organizace pro Předškolní Výchovu - OMEP (Czechy). W Polsce naszymi partnerami są: rodzice i nauczyciele z przedszkoli, Ośrodków Przedszkolnych i szkół podstawowych (między innymi z Warszawy, Jastkowa, Lublina, Pabianic, Łodzi).

Pierwsze dni w szkole to jeden z przełomowych momentów w życiu dziecka. Badania pokazują, że dobrze przeprowadzona adaptacja dziecka do szkoły wpływa nie tylko na jego wyniki w nauce, ale także na motywację do nauki; podnosi umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach. Tymczasem w krajach takich jak Polska, Czechy czy Słowacja do procesu adaptacji nie przywiązuje się dużego znaczenia. Nauczyciele przedszkola i szkoły podstawowej nie są przygotowywani do wspierania dzieci w trudnym okresie startu szkolnego, nie potrafią także wykorzystać pomocy rodziców. Rodzice często nie mają wpływu na jakość edukacji, nie dysponują też odpowiednią wiedzą i umiejętnościami, żeby nawiązywać autentyczną współpracę z nauczycielami i współtworzyć programy wychowawcze.

Celem projektu „Rodzice partnerami nauczycieli w procesie adaptacji szkolnej” jest wymiana doświadczeń organizacji partnerskich na temat włączania rodziców w programy ułatwiające dzieciom pokonanie progu szkolnego. Doświadczenia partnerów zostaną wykorzystane do stworzenia programu szkoleniowego przygotowującego rodziców i nauczycieli do korzystania z metody „praca projektami” w działaniach ułatwiających dzieciom adaptację w szkole.

Wspólnie opracowaliśmy wzory ankiet, które od początku grudnia 2006 roku przedstawiciele organizacji partnerskich przeprowadzili we wszystkich krajach, w których realizowane są nasze działania. Na pytania o adaptację szkolną odpowiedziały dzieci, rodzice, nauczyciele, przedstawiciele samorządów, pracownicy szkół i przedszkoli. Wyniki tego badania można przeczytać na stronie: [www. http://www.frd.org.pl/rodzice/dzialania.html](http://www.frd.org.pl/rodzice/dzialania.html)

W ramach programu wydaliśmy także publikację *Wszyscy gotowi?! Jak przygotować dziecko do szkoły*. To broszura, która powstała z myślą o rodzicach i ich dzieciach. W kolejnych rozdziałach opisujemy, jak przetrwać pierwsze dni w szkole i jak się do nich przygotować.

Co robieś, jak się czułeś w pierwszych dniach w przedszkolu?

Adrian: Byłem z mamą, nie chciałem sam zostać. Myślałem, że dzieci są grzeczne, bo wszystko robiły. Myślałem, że nie potrafię tego, co dzieci.

Kinga: Jak poszłam w pierwszy dzień, to się zakolegowałam z koleżankami i czułam się wspaniale.

Daria: Gdy poszłam do przedszkola, było dużo zabawek i czułam się fajnie.

Kiedy myślisz o tym, że idziesz do szkoły, to co czujesz?

Marlenka: Ja czuję radość, jak bardzo dobrą herbatkę.

Tereska: Że jak będę w piątej klasie, to zwariuję, dlatego bo tam są takie panie wredne, na szczęście jedną panią mam z głowy, bo nie mogę śpiewać.

Mateusz: Cieszę się, bo będę miał odpoczynek od przedszkola: Tadzik duży mnie męczy, wczoraj mało mi nie skręcił karku, tak mocno mnie przytulił.

Czy pamiętasz, jak było, kiedy poszedłeś do szkoły (twoja siostra, brat)?

Daria: Gdy poszłam do szkoły, nie wiedziałam, co mam robić.

Ania: Byłam zdenerwowana. Nie mogłam się doczekać, kiedy poznam panią wychowawczynię, szkołę i klasę. Bałam się. Wydawało mi się, że szkoła jest ponura i można się w niej zgubić.

Jaś: Nie pamiętam. Pamiętam, jak trzeciego dnia tata zaniósł mnie do szkoły, bo nie chciałem iść na lekcje. Bardzo mi to pomogło.

Kto lub co pomagało Ci w pierwszych tygodniach nauki w szkole? Czego potrzebowałeś?

Dominika: Ja potrzebowałam koleżanek.

Kinga: W pierwszym tygodniu w szkole brakowało mi mamy i siostry, taty a czego – domu.

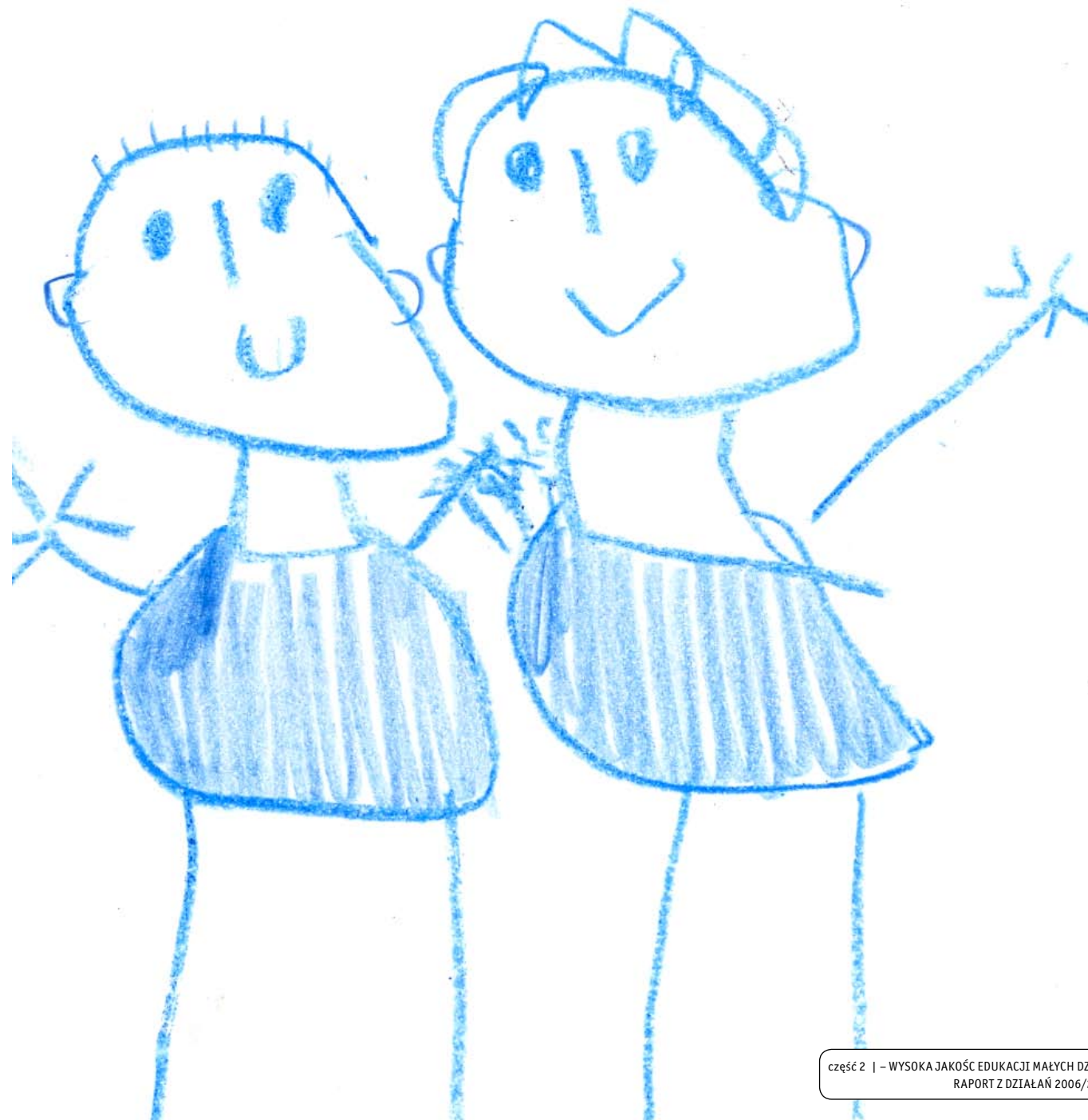
Iza: Mi pomagała pani nauczycielka, potrzebna mi była cisza.

Maks: Nie byłem w przedszkolu w ogóle. Pani mi pomagała pisać, bo umiałem tylko drukowanymi. Siadałem z innym kolegą, a potem z Mikołajem, bo tamten żartował ciągle.

Jak sądzisz, co można zrobić, żeby dzieci lepiej czuły się na początku nauki w szkole?

Edyta: Ja sądzę, że trzeba się bawić z dziećmi i z nimi rozmawiać.

Patrycja: Jakby płakały dzieci, to im pomóc – rozśmieszyć, pobawić się, jak ktoś nie wie, gdzie jest obiad, to zaprowadzić.

CO ZROBILIŚMY W 2006/2007 ROKU?

CZEŚĆ 3

PROMOCJA EDUKACJI MAŁYCH DZIECI

PROMOCJA EDUKACJI MAŁYCH DZIECI
O sposobach na pokrzywę – czyli o tym, jak dzieci znajdują kreatywne rozwiązania
Pierwszy w Polsce raport o edukacji małych dzieci
Forum Edukacyjne „Razem dla dzieci”
Film promujący wartości propagowane przez Fundację
Konferencje, seminaria, prezentacje
Działania międzynarodowe
43
32
43
56
12
14
15
17
20

O sposobach na pokrzywę – czyli o tym, jak dzieci znajdują kreatywne rozwiązania

Maciek: A mnie mucha ugryzła.

Monika: Mucha cię ugryzła?

Maciek: Taki babel mam.

Monika: Gryzą cię muchy.

Maciek: No, takiego bąbla mam.

Monika: Czyli macie gryzące muchy.

Maciek: A po pokrzywie są też bąble.

Monika: Tak, po pokrzywie są bąble.

Maciek: A moja ciotka to zrobiła sobie bąbla. Na palcu

Monika: Acha, na palcu.

Maciek: A moja mama też tak zrobiła sobie bąbla, a w środku
była woda w tym bąblu. I ścisnęła, i wyleciała.

Monika: Wyleciała woda. Hm, sprytny sposób na bąbla.

Maciek: Wtedy przyciskam i przyklejam plaster.

Monika: Dobrze. Wtedy pomagasz mamie. No, tak widzicie jacy
jesteście pomocni. A jaki masz sposób na te bąble po pokrzy-
wach?

Maciek: Może można je uciąć.

Monika: Uciąć. A ty jaki sposób wymyśliłaś?

Ania: Ja wymyśliłam, że jakby ugryzła żmija, to trzeba by
zakleić plastrem.

Monika: Ooo, plastrem.

Maciek: A jakby osa ukąsiła, to takim liściem do jedzenia.

Monika: A jakim liściem?

Maciek: To są takie... pokrzywowe listki.

Monika: Czyli...

Maciek: Od kapusty.

Monika: Madrze! Ty mówisz, że liść od kapusty pomaga. Ja też o
tym słyszałam.

Maciek: Proszę pani, ja mam sposób na te pokrzywy.

Monika: Jaki masz sposób na pokrzywy?

Maciek: Jak będą kamyki trzy, to te kamyki położyć na takie
liście.

Monika: I przejść po tych kamykach?

Maciek: No, no.

Monika: Świetny pomysł i przynajmniej cię nie poparzą po-
krzywy.

Maciek: Można skosić.

Monika: O, można skosić pokrzywy.

Maciek: A kiedyś to ja miałem jakiś materiał i próbowałem
je urywać.

Monika: I udało się?

Maciek: Nie.

Monika: O widocznie materiał był za cienki.

Maciek: Jeszcze mam sposób na liście.

Monika: Jaki masz sposób na liście?

Maciek: Sposób mam na liście, żeby te liście pokopać.

Monika: No tak.

PIERWSZY W POLSCE RAPORT O EDUKACJI MAŁYCH DZIECI

Małe dziecko w Polsce. Raport o sytuacji edukacji elementarnej to publikacja przygotowana przez Fundację Komeńskiego przedstawiająca realia edukacji dzieci w wieku 3-10 lat w naszym kraju.

Raport jest wynikiem prac zespołu ekspertów akademickich i praktyków. W przystępnej formie przedstawia informacje na temat: funkcjonowania prawa edukacyjnego, kształcenia nauczycieli, roli rodziców w edukacji, finansowania oświaty, edukacji dzieci o specjalnych potrzebach, dzieci pochodzących z mniejszości narodowych oraz z grup edukacyjnie zaniedbanych. W raporcie można znaleźć przykłady sprawdzonych rozwiązań stosowanych w krajach Unii Europejskiej oraz innowacyjne propozycje polskich organizacji pozarządowych. Raport diagnozuje stan wczesnej edukacji, ujawnia sfery zaniedbane i proponuje działania pozwalające na poprawę sytuacji edukacyjnej małych dzieci.

Dlaczego opracowaliśmy raport?

Teresa Ogrodzińska (prezes Zarządu Fundacji Komeńskiego): Po pierwsze, takiego wydawnictwa w Polsce nie było. Nie ma też w Polsce instytucji, w której można uzyskać wyczerpujące i aktualne dane dotyczące różnych aspektów edukacji małych dzieci. Po drugie, światowe badania dotyczące warunków optymalnego rozwoju dziecka wskazują, że możliwie najwcześniejszy i powszechny dostęp do wysokiej jakości edukacji ma zasadnicze znaczenie nie tylko dla dobrego rozwoju dziecka, ale także dla efektywności całego systemu edukacji. Po trzecie, dobra wczesna edukacja to inwestycja w kapitał ludzki. A trzeba pamiętać, że wraz z rozwojem gospodarki opartej na wiedzy, dbałość o jakość kapitału ludzkiego staje się najważniejszym czynnikiem warunkującym rozwój gospodarki.

Raport do pobrania na stronie: www.dladzieci.org.pl.

FORUM EDUKACYJNE „Razem dla dzieci”

W czerwcu 2006 roku zorganizowaliśmy ogólnopolskie **Forum Edukacyjne „Razem dla dzieci”**, podczas którego 32 organizacje pozarządowe zaprezentowały swoją ofertę programową i materiały dydaktyczne. Forum odwiedziło ponad 650 nauczycieli, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz samorządów lokalnych. Z organizacji uczestniczących w Forum wyróżniła się Grupa Inicjatywna, która rozpoczęła prace nad stworzeniem Partnerstwa na rzecz Rozwoju i Edukacji Małych Dzieci. Seminarium otworzyli prof. Adam Frączek, przewodniczący Rady Fundacji oraz Jacek Michałowski z Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Wzięli w nim udział eksperci z Polski i zagranicy zajmujący się problematyką edukacji elementarnej. Swoje wystąpienia przedstawili: prof. Ireneusz Białecki, Centrum Badań Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego Uniwersytetu Warszawskiego; dr Tomasz Szlendak, Instytut Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; dr Roger Prott, Landesjugendamt Berlin – Sozialpädagogische Fortbildung Jagdschloss Glienicke, Niemcy; dr Jacek Strzemieczny, Centrum Edukacji Obywatelskiej; dr Anna Kienig, Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku; prof. Teresa Vasconcelos, Escola Superior de Educação de Lisboa; dr Olaf Żylicz, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej oraz prezes Zarządu Fundacji Komeńskiego Teresa Ogrodzińska. Gośćmi seminarium było ponad 150 osób – przedstawiciele Kuratoriów Oświaty, wojewódzkich i powiatowych placówek doskonalenia nauczycieli, metodycy, przedstawiciele MEN oraz organizacji pozarządowych zajmujących się edukacją małych dzieci.

KONFERENCJE, SEMINARIA, PREZENTACJE

Konferencja „Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez upowszechnianie edukacji przedszkolnej na terenach wiejskich” (czerwiec 2007)

Patronat nad konferencją objęła Sejmowa Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży.

Ponad 180 osób wzięło udział w konferencji, której celem było przedstawienie możliwości upowszechniania edukacji przedszkolnej w perspektywie wykorzystania szans, jakie stwarzają fundusze europejskie. W Europie istnieją różnorodne formy wczesnej edukacji, które pozwalają społeczności dopasować typ zajęć do potrzeb dzieci, rodziców i lokalnej sytuacji. W programie znalazły się wystąpienia ekspertów zajmujących się edukacją, rozwojem lokalnym oraz funduszami strukturalnymi. Uczestnikami konferencji byli przedstawiciele Parlamentu RP, Ministerstwa Edukacji Narodowej, urzędów marszałkowskich, samorządów lokalnych oraz organizacji pozarządowych. Konferencję otworzyła Krystyna Szumilas, przewodnicząca Sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży oraz prof. Adam Frączek, przewodniczący Rady Fundacji Rozwoju Dzieci im. J.A. Komeńskiego. Profesor Elżbieta Tarkowska zaprezentowała wystąpienie dotyczące dzieci w warunkach ubóstwa i wykluczenia społecznego. Profesor Barbara Weigl ze Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej

przedstawiła wykład „Wczesne dzieciństwo jako fundament rozwoju w dalszych latach życia”. Możliwości finansowania edukacji przedszkolnej omówiła dr Irena Dzierzgowska, natomiast przedstawiciel Departamentu Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym Ministerstwa Rozwoju Regionalnego naświetlił możliwości jakie daje wsparcie edukacji przedszkolnej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Konferencja okazała się też okazją do przedstawienia efektów działania programu „Gdy nie ma przedszkola”. **Seminarium „Upowszechnianie edukacji przedszkolnej na terenach wiejskich” (marzec 2006)**

W seminarium w Jastkowie udział wzięli: członkowie Sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży (przewodnicząca Krystyna Szumilas, oraz posłowie Maria Nowak, Urszula Augustyn, Tadeusz Sławecki, Elżbieta Wojciechowska); przedstawiciele Kuratorium Oświaty w Lublinie oraz wójtowie gmin, w których działają alternatywne Ośrodki Przedszkolne.

Konferencje „Raport o sytuacji edukacyjnej małych dzieci w Polsce” w Warszawie (lutym 2007) oraz Białymstoku (kwiecień 2007)

W 2006 roku na zamówienie Fundacji Komeńskiego grupa specjalistów przeprowadziła kompleksową diagnozę edukacji elementarnej w Polsce, która pozwoliła na ziden-

Seminarium „Upowszechnianie edukacji przedszkolnej na terenach wiejskich” (marzec 2006)

W seminarium w Jastkowie udział wzięli: członkowie Sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży (przewodnicząca Krystyna Szumilas, oraz posłowie Maria Nowak, Urszula Augustyn, Tadeusz Sławewski, Elżbieta Wojciechowska); przedstawiciele Kuratorium Oświaty w Lublinie oraz wójtowie gmin, w których działają alternatywne Ośrodki Przedszkolne.

Konferencje „Raport o sytuacji edukacyjnej małych dzieci w Polsce” w Warszawie (luty 2007) oraz Białymstoku (kwiecień 2007)

W 2006 roku na zamówienie Fundacji Komeńskiego grupa specjalistów przeprowadziła kompleksową diagnozę edukacji elementarnej w Polsce, która pozwoliła na zidentyfikowanie głównych problemów edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Na podstawie zebranych materiałów został przygotowany raport Małe dziecko w Polsce. Raport o sytuacji edukacji elementarnej, zawierający także przykłady rozwiązań organizacyjnych i programowych stosowanych w krajach Unii Europejskiej.

Postanowiliśmy promować wyniki badań i analiz zawartych w Raporcie – i dlatego zorganizowaliśmy dwie konferencje, do udziału w których zaprosiliśmy ekspertów zajmujących się problematyką edukacji elementarnej, parlamentarzystów, przedstawicieli Ministerstwa Edukacji Narodowej, samorządowych władz oświatowych województwa mazowieckiego oraz organizacji pozarządowych.

Podczas konferencji autorzy poszczególnych rozdziałów Raportu prezentowali najważniejsze zagadnienia. Wśród prelegentów znaleźli się: dr Barbara Murawska, dr Agnieszka Olechowska, dr Małgorzata Żytka, dr Mikołaj Herbst, dr hab. Tomasz Szlendak, dr hab. Maria Mendel, dr Anna Kienig, dr Dorota Misiejuk.

Oraz

Prezentacja „Alternatywne formy wczesnej edukacji” (marzec 2006)

Uczestniczyliśmy w posiedzeniu Sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży na temat alternatywnych form edukacji przedszkolnej, gdzie zaprezentowaliśmy nasz projekt.

Prezentacja „Ośrodki Przedszkolne – szansa na dobry start” (marzec 2006)

Prezentowaliśmy działania projektu na zorganizowanej przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego Konferencji „Rozwój Zasobów Ludzkich – doświadczenia z wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego w Polsce”.

II Krajowa Konferencja Dyrektorów Przedszkoli zorganizowana przez Ogólnopolskie Stowarzyszenie Kadry Kierowniczej Oświaty (Miętno, 22-23 kwietnia 2006)

Podczas konferencji, której byliśmy partnerem, Teresa Ogrodzińska przedstawiła prezentację „Rola edukacji przedszkolnej w aspekcie wyrównywania szans edukacyjnych”, a troje trenerów Akademii przeprowadziło warsztaty promocyjne.

>Film promujący wartości Fundacji Komeńskiego

Rozpoczęliśmy prace nad filmem dokumentalnym prezentującym podstawowe wartości Fundacji Komeńskiego. Film Ananas nie chce spać pokazaliśmy po raz pierwszy na pokazie premierowym podczas konferencji wieńczącej program „Gdy nie ma przedszkola”.

>działania międzynarodowe

Stale szukamy partnerów i inspiracji do dalszej pracy. Dlatego staramy się pozyskiwać nowe kontakty i rozwijać współpracę z zaprzyjaźnionymi organizacjami.

Działania międzynarodowe (do uzupełnienia) RoundTable

World Forum for Early Care and Education (Kuala Lumpur Malezja, maj 2007) – na konferencji w której wzięto udział ponad 700 osób z 80 krajów świata Monika Rościszewska-Woźniak zaprezentowała stan edukacji małych dzieci w Polsce oraz doświadczenia Fundacji Komeńskiego w zapewnianiu jakości pracy nauczycieli.

Reclaiming Relational Pedagogy in Early Childhood – Learning from International Experience (Anglia, DATA) konferencja poświęcona była wymianie wyników badań, koncepcji teoretycznych i doświadczeń praktyków odnośnie rozwoju i edukacji małych dzieci wchodzących w świat relacji społecznych. –

Konferencja OECD (Reggio Emilia, wrzesień 2006)

Konferencja poświęcona była prezentacji raportu „Starting Strong – Early Childhood Education and Care”. Wzięto w niej udział ok 200 przedstawicieli rządów krajów OECD

Democracy and Culture EECERA – European Early Childhood Education Research Association (Islandia, wrzesień 2006) poświęcona była roli jaką wczesna edukacja małych dzieci pełni w tworzeniu społeczeństwa demokratycznego oraz odpowiadzi jak małe dziecko mogą uczestniczyć w kulturze swojego wąskiego i szerokiego otoczenia.

Konferencja International Step by Step Foundation: Promo-

ting diversity through education: eliminating exclusion and challenging discrimination (Bratysława, październik 2006)

Tematem głównym konferencji było krzewienie różnorodności przez edukację, eliminowanie wykluczenia i zapobieganie dyskryminacji.

>spotkania

III Spotkanie Międzynarodowego Zespołu Doradczego (Warszawa, czerwiec 2006)

Spotkanie poświęciliśmy trzem tematom: sposobom opracowywania standardów jakości edukacji przedszkolnej, ewaluacji programów szkoleniowych oraz tworzeniu sieci organizacji pozarządowych pracujących na rzecz wczesnej edukacji.

Wizyta Lilian Katz (maj 2006)

W maju 2006 roku odwiedziła Polskę prof. Lilian Katz, międzynarodowy ekspert w zakresie pedagogiki małego dziecka, współtwórczyni metody projektów badawczych w pracy z dziećmi. Zapoznała się z efektami szkoleń Akademii Komeńskiego wprowadzającymi tę metodę. Odwiedziła cztery placówki stosujące projekty badawcze: dwa przedszkola w Warszawie i dwa Ośrodki Przedszkolne w województwie podlaskim realizujące program „Ośrodki Przedszkolne – szansa na dobry start”. Po tych wizytach poprowadziła seminarium dla 10 trenerów AK poświęcone realizacji projektów z dziećmi. Wizyta Lilian Katz – czerwiec 2006 – (maj???)

„Demokracja dla najmłodszych” – wykład prof. Elly Singer (Warszawa, 1 grudzień 2006)

Pierwszego grudnia w Wyższej Szkole Psychologii Społecznej odbył się wykład prof. Elly Singer z Wydziału Psychologii Rozwojowej Uniwersytetu w Utrechcie (Holandia). –Profesor Elly Singer jest międzynarodowym ekspertem w zakresie psychologii rozwojowej i edukacji małych dzieci.

Temat wykładu to: "Social life of young children in child care groups: democracy for toddlers" („Życie społeczne dzieci w placówkach opiekuńczo-edukacyjnych: demokracja dla najmłodszych"). W czasie wykładu prof. Singer zaprezentowała między innymi swoje badania dotyczące wspólnych zabaw i konfliktów wśród dzieci poniżej 3-go roku życia.

Seminarium: „Monitorowanie jakości pracy w Ośrodkach Przedszkolnych programu »Gdy nie ma przedszkola«" (marzec 2006)

Fundacja zorganizowała spotkanie dla wójtów, reprezentantów gmin oraz Lokalnych Koordynatorów uczestniczących w programie. Obecni byli przedstawiciele 15 gmin z 9 województw, w których działają Ośrodki GNP. Seminarium dotyczyło monitorowania jakości edukacji w Ośrodkach Przedszkolnych oraz pracy nauczycielek.

Wizyta Rogera Protta (czerwiec 2007)

W czerwcu 2007 roku odbyło się spotkanie z dr Rogerem Prottem – poświęcone zaplanowaniu ewaluacji jednego ze szkoleń Akademii Komeńskiego „Praca metodą projektów badawczych z małymi dziećmi". Ewaluacja ta ma dostarczyć danych na temat szkolenia, ale też ma być pilotażem systemu ewaluacji, który w przyszłości Akademia Komeńskiego mogłaby stosować w ocenie wszystkich swoich szkoleń.

Nasze plany na rok 2008

„Dzieci w Europie”

W 2008 roku rozpoczniemy wydawanie polskiej edycji półrocznika „Children In Europe” („Dzieci w Europie”). To magazyn dla wszystkich, którzy pracują z małymi dziećmi i interesują się problemami związanymi z ich edukacją. Magazyn jest wydawany równolegle w 10 krajach. Polska będzie 11 krajem, który przystąpi do tej europejskiej sieci.

Monitoring wdrażania Gminnych Strategii Edukacji Elementarnej

Celem projektu jest pomoc gminom w przygotowaniu zespołu, który będzie odpowiedzialny za uaktualnianie, weryfikowanie i analizowanie realizacji strategii. Projekt będziemy prowadzić wspólnie z Helsińską Fundacją Praw Człowieka (HFPC). Do udziału w projekcie zapraszamy przedstawicieli zespołu, który opracował strategię w danej gminie. Projekt będzie realizowany w okresie sierpień 2007 – marzec 2008.

„Dla Dzieci II”

W maju 2007 roku rozpoczęliśmy kontynuację programu „Dla Dzieci”, który Fundacja prowadzi wspólnie z Polsko-Amerykańską Fundacją Wolności. Zasadniczym celem naszych działań będzie zbudowanie sieci Lokalnych Koordynatorów

– organizacji, które w przyszłości będą wspierać różnorodne lokalne działania na rzecz tworzenia dobrego środowiska rozwojowego dla małych dzieci. Wybrane w konkursie organizacje będą uczestniczyć w szkoleniach, które pozwolą im zapoznać się z najnowszymi metodykami i założeniami pedagogicznymi dotyczącymi edukacji małych dzieci. Przedstawiciele co najmniej 15 organizacji wezmą udział w szkoleniach dla Konsultantów przygotowujących do wyszukiwania źródeł finansowania i przygotowywania wniosków na projekty związane z wczesną edukacją. Ponadto w ramach programu przeprowadzimy pięć konferencji promujących wczesną edukację, będziemy kontynuować prace Partnerstwa na rzecz Edukacji Małych Dzieci oraz otworzymy punkt konsultacyjny dla lokalnych organizacji pozarządowych. Organizacje uczestniczące w I i II edycji programu otrzymają możliwość wzięcia udziału w zamkniętym konkursie grantowym.

Metoda projektów badawczych w Warszawie

To program skierowany do nauczycieli przedszkolnych z Warszawy, którzy chcą zgłębić metodę pracy projektami badawczymi z dziećmi. Praca projektami to nie tylko metoda, ale sposób działania umożliwiający dzieciom poznawanie świata

i rozumienie jego sensu. W ramach projektu przeprowadzimy szkolenia dla nauczycieli z ośmiu warszawskich przedszkoli. Po zakończeniu całości szkolenia każda z przeszkolonych nauczycielek poprowadzi dla swojej grupy dzieci dodatkowe zajęcia metodą projektów badawczych

Kontynuacja programu „Gdy nie ma przedszkola”

Przeprowadzimy co najmniej trzy seminaria dla reprezentantów gmin dotyczące upowszechniania jakościowej wczesnej edukacji oraz pozyskaniu środków na alternatywne formy wczesnej edukacji. Przeprowadzimy szkolenia dla 60 Lokalnych Koordynatorów, którzy wspierają nauczycielki w pracy z dziećmi. Piętnastu gminom biorącym udział w programie proponujemy udział w procesie tworzenia Gminnych Strategii Edukacji Elementarnej.

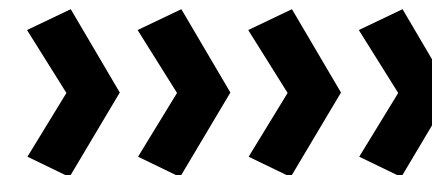
Forum Edukacyjne „Razem dla dzieci”

We wrześniu 2008 roku ponownie zorganizujemy Forum Edukacyjne „Razem dla dzieci”. Do odwiedzenia Forum zapraszamy wszystkich, którym bliska jest wczesna edukacja: przedstawicieli organizacji pozarządowych, nauczycieli, pracowników świetlic i bibliotek, rodziców i przedstawicieli

władz gminnych zainteresowanych wprowadzaniem na swoim terenie nowoczesnych programów edukacyjnych. Na program Forum złożą się warsztaty i „sesje posterowe” prowadzone przez organizacje pozarządowe działające na rzecz wspierania rozwoju i edukacji dzieci.

Grupy Zabawowe – nowa forma edukacji najmłodszych – poradnik dla gmin i organizacji pozarządowych

W ramach programu wydamy poradnik, który będzie podsumowaniem doświadczeń wyniesionych przez Fundację. Spróbujemy odpowiedzieć na pytania: jak stymulować rozwój dziecka, czym jest Grupa Zabawowa oraz opiszemy etapy realizacji programu. Opis naszych doświadczeń poprzemy bogatymi przykładami różnych modeli działania Grup Zabawowych.

FUNDACJA

Rada Fundacji

(członkowie Rady pełnią swoje funkcje społecznie)

prof. Adam Frączek – psycholog, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Michał Lachert – prawnik, kancelaria Wardyński i Wspólnicy
dr Joanna Poptawska – dyrektor naczelny Oriflame Products Poland

dr Andrzej Topiński – ekonomista

prof. Maciej Wojtyszko – pisarz, dramaturg, reżyser, Akademia Teatralna w Warszawie

Zarząd Fundacji, pracownicy i współpracownicy

Teresa Ogrodzińska – prezes zarządu

Mikołaj Markiewicz – wiceprezes zarządu,

Monika Rościszewska-Woźniak – członek zarządu

Marta Białek-Graczyk – specjalista ds. promocji

Anna Blumsztajn – koordynator programu

Anna Brzezik – koordynator programu

Urszula Engelmayer – koordynator programu

Maciej Janicki – asystent programowy

Anna Lewandowska – asystent programowy

Ewa Michalik – księgowość

Anna Jósik – księgowość

Alicja Szmagaj – kierownik biura

Julia Płachecka – koordynator programu

Wojtek Ronatowicz – koordynator organizacyjny

Paweł Stankiewicz – koordynator programu

Gracjana Węgorska – koordynator merytoryczny Akademii Komeńskiego

Ewa Wojciechowska – koordynator organizacyjny Akademii Komeńskiego

Grażyna Sielicka – specjalista ds.kadr

Koordynatorzy programów partnerskich:

Jerzy Radwan – koordynator programu „Podkarpackie Ośrodki Przedszkolne”

Małgorzata Synowiec

Alina Bojakowska (od maja 2007) – koordynatorka programu „Przedszkole otwiera świat”

Agnieszka Kościk – Dybich koordynatorka programu „Kluby Przedszkolaka na wsi”

Elżbieta Radwańska – koordynatorka programu „Przedszkola bez granic”

Międzynarodowy Zespół Doradców

prof. Ireneusz Białecki – socjolog, dyrektor Centrum Badań Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego, Uniwersytet Warszawski

prof. Anna Brzezińska – psycholog, Instytut Psychologii Uniwersytetu im A. Mickiewicza w Poznaniu oraz Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie

dr Maria Kolankiewicz – pedagog, Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego

dr Nico van Oudenhoven – psycholog, International Child Development Initiatives, Holandia

dr Roger Prott – pedagog, Landesjugendamt Berlin – Sozialpädagogische Fortbildung Jagdschloss Glienicke, Niemcy

prof. Teresa Vasconcelos – psycholog, Escola Superior de Educacao de Lisboa, Portugalia

dr Olaf Żylicz – psycholog, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie

SPRAWOZDANIE FINANSOWE ZA ROK 2006/2007

Mali ludzie staną się wkrótce dużymi ludźmi i będą podejmować decyzje dotyczące życia naszego, naszych dzieci i wnuków. Pamiętajmy, że dobra edukacja małych dzieci dziś zwiększa szanse nas wszystkich na lepsze życie w przyszłości.

Redakcja: Marta Białek-Graczyk

Tekst: Marta Białek-Graczyk

korekta: Monika Twardziak

zdjęcia: Marta Białek-Graczyk

opracowanie graficzne: Piotr Bukowski

druk: Roband

nakład: 1500

Warszawa 2007

ISBN:

Fundacja Rozwoju Dzieci

im. Jana Amosa Komeńskiego

ul. Flory 1/8, 00-586 Warszawa

tel. (+ 48 22) 652 30 82, 881 15 80

tel./fax (+ 48 22) 849 30 41

e-mail: frd@frd.org.pl

Cytat na okładce pochodzi z rozprawy Szczęście narodu, w: B. Suchodolski, Komeński, Warszawa 1979.

Raport wydaliśmy dzięki dotacji Bernard van Leer Foundation